

RAPORT

**z badań oczekiwań profilaktycznych
pracowników szkół i rodziców
- użytkowników projektu
„Opolska eSzkoła, szkołą ku przyszłości”**

Marek Łabudziński
Psycholog
Certyfikowany Specjalista Terapii Uzależnień

Opole, kwiecień 2014 r.

SPIS TREŚCI

1.	Wprowadzenie do badań	3
1.1.	Sformułowanie problemu	3
1.2.	Pytania badawcze	3
1.3.	Metodologia badań	4
1.4.	Wskaźniki	6
2.	Wyniki badania potrzeb profilaktycznych pracowników szkół	7
2.1.	Ogólne zapotrzebowanie na zajęcia profilaktyczne	7
2.2.	Zapotrzebowanie na specyficzne działania profilaktyczne	11
2.3.	Zapotrzebowanie na tematyczne programy profilaktyczne	17
2.4.	Zapotrzebowanie na wsparcie w obszarze profilaktyki uzależnień	24
3.	Wyniki badania potrzeb profilaktycznych rodziców uczniów	29
3.1.	Ogólne zapotrzebowanie na zajęcia profilaktyczne	29
3.2.	Zapotrzebowanie na tematyczne programy profilaktyczne	33
3.3.	Zapotrzebowanie na wsparcie w obszarze profilaktyki uzależnień	41
4.	Podsumowanie wyników badań	45
	Załącznik 1	59
	Załącznik 2	53

1. Wprowadzenie do badań

1.1. Sformułowanie problemu

Współczesna profilaktyka uzależnień staje się dziedziną naukową opartą na sprawdzonych pod względem skuteczności strategiach zawierających odpowiednie formy oddziaływań kierowane do specyficznych grup odbiorców. Niemniej jednak, w rzeczywistości społecznej, nadal funkcjonuje wiele mitów i stereotypów na temat profilaktyki, powodujących ostatecznie zmniejszenie jej efektywności, a w konsekwencji zmniejszenie wartości profilaktyki jako narzędzia redukującego problemy zdrowotne i społeczne związane z zachowaniami ryzykownymi.

Choć większość osób dorosłych zgodnie twierdzi, iż profilaktyka to działania mające na celu zmniejszenie problematycznych zjawisk lub zahamowanie tempa ich wzrostu, to już na poziomie oddziaływań praktycznych spójności takiej nie ma. Wiele oddziaływań realizowanych jako „profilaktyczne”, faktycznie profilaktycznymi nie jest w sensie merytorycznym. Wynika to z wielu czynników, których opis mógłby stanowić osobne opracowanie; jednym z nich z pewnością jest ogromna ilość dostępnych „programów profilaktycznych”, które kierowane są w zdecydowanej większości do młodzieży szkolnej. Większość z tych programów, najczęściej krótkoterminowych (jednorazowych), opartych na przekazywaniu wiedzy o konsekwencjach zachowań ryzykownych, okazuje się mało skuteczna, lub ich efektywność nie była nigdy weryfikowana. Są one jednak realizowane, gdyż najczęściej kryterium wyboru jest ich cena, ponadto niewiele osób dokonujących takiego wyboru czuje się na siłach oceniać program oddziaływań profilaktycznych pod względem jego jakości merytorycznej.

Staje się zatem zasadne, z jednej strony określenia potrzeb profilaktycznych osób dorosłych (rodziców, nauczycieli, wychowawców) stanowiących najbliższe społeczne otoczenie młodych ludzi (wychowawcze), tak aby w odpowiedzi na te potrzeby proponować oddziaływania profilaktyczne bardziej trafne i adekwatne, o zweryfikowanej skuteczności. Z drugiej strony należy też określić zapotrzebowanie tychże dorosłych na informacje i edukację z zakresu profilaktyki uzależnień, tak aby mogli oni swoje zadania profilaktyczno – wychowawcze realizować bardziej efektywnie.

1.2. Pytania badawcze

W opisywanych badaniach, o potrzeby profilaktyczne pytano osobno pracowników szkół województwa opolskiego (nauczycieli, wychowawców, pedagogów szkolnych) oraz rodziców uczniów.

Sformułowano pytania badawcze, na które starano się odpowiedzieć w toku badań ankietowych.

Pytania wobec przedstawicieli szkół województwa opolskiego:

1. Jakie jest ogólne zapotrzebowanie na działania profilaktyczne dla uczniów, rodziców i kadry szkół?
2. Jakie jest zapotrzebowanie na specyficzne działania profilaktyczne dla różnych grup uczniów – profilaktyka uniwersalna, selektywna i wskazująca?
3. Jakie jest zapotrzebowanie na programy profilaktyczne dotyczące różnych zachowań ryzykownych – palenia tytoniu, używania alkoholu, używania narkotyków, hazardu i innych uzależnień czynnościowych?
4. Z jakich rodzajów wsparcia w obszarze profilaktyki uzależnień korzystałyby chętnie przedstawiciele systemu oświaty województwa opolskiego, gdyby była taka możliwość?

Pytania wobec rodziców uczniów szkół województwa opolskiego:

1. Jakie jest ogólne zapotrzebowanie na działania profilaktyczne dla uczniów i rodziców?
2. Jakie jest zapotrzebowanie na programy profilaktyczne dotyczące różnych zachowań ryzykownych – palenia tytoniu, używania alkoholu, używania narkotyków, hazardu i innych uzależnień czynnościowych?
3. Z jakich rodzajów wsparcia w obszarze profilaktyki uzależnień korzystałyby chętnie rodzice uczniów szkół województwa opolskiego, gdyby była taka możliwość?

1.3. Metodologia badań

Narzędzia

Przygotowując badanie potrzeb profilaktycznych pracowników szkół i rodziców uczniów stworzono dwa wzory kwestionariuszy ankiet wraz z instrukcjami dotyczącymi ich wypełniania - stanowią one załączniki do niniejszego raportu.

Kwestionariusz kierowany do pracowników szkół składał się z czterech bloków pytań. Trzy pierwsze bloki dotyczyły:

- poziomu ogólnego zapotrzebowania na działania profilaktyczne kierowane do uczniów, rodziców i kadry szkół,
- poziomu zapotrzebowania na specyficzne działania profilaktyczne dla różnych grup uczniów ze względu na nasilenie zachowań ryzykownych,
- poziomu zapotrzebowania na programy profilaktyczne dotyczące różnych, wymienionych zachowań ryzykownych.

Respondenci udzielali odpowiedzi na sześciostopniowej skali od „1 – poziom aktualnie wystarczający – niewielkie zapotrzebowanie” do „6 - poziom zupełnie niewystarczający – bardzo duże zapotrzebowanie”. Tego typu miary cechują się dość wysoką trafnością i łatwą do określenia rzetelnością.

Blok czwarty dotyczył określenia zapotrzebowania na wsparcie edukacyjne lub informacyjne w obszarze profilaktyki uzależnień. Wylistowano zatem 11 propozycji szkoleniowych lub informacyjnych (dając również możliwość dopisania innych, niepodanych), pytając o chęć skorzystania z nich. Respondenci udzielali odpowiedzi na trzystopniowej skali od „1 – niechętnie” do „3 – bardzo chętnie”.

Podobną konstrukcję posiadał kwestionariusz kierowany do rodziców uczniów, składał się jednak z trzech bloków pytań. Dwa pierwsze dotyczyły:

- poziomu ogólnego zapotrzebowania na działania profilaktyczne kierowane do uczniów i rodziców,
- poziomu zapotrzebowania na programy profilaktyczne dotyczące różnych, wymienionych zachowań ryzykownych.

Respondenci udzielali odpowiedzi na sześciostopniowej skali od „1 – poziom aktualnie wystarczający – niewielkie zapotrzebowanie” do „6 - poziom zupełnie niewystarczający – bardzo duże zapotrzebowanie”.

Blok trzeci kwestionariusza dla rodziców dotyczył określenia zapotrzebowania na wsparcie edukacyjno – informacyjne w obszarze profilaktyki uzależnień. Wylistowano 9 propozycji (dając również możliwość dopisania innych), pytając o chęć skorzystania z nich. Respondenci udzielali odpowiedzi na trzystopniowej skali od „1 – niechętnie” do „3 – bardzo chętnie”.

Oba narzędzia zawierały również możliwość wpisania przez respondenta jakościowych uwag dotyczących zagadnień poruszanych w poszczególnych blokach pytań. Uwagi te zostały uwzględnione w niniejszym raporcie.

Metoda badania

Z uwagi na zaistniałe możliwości techniczne, postanowiono przeprowadzić badania w wersji on-line, wykorzystując platformę www.eszkola.opolskie.pl. Oba narzędzia przeredagowano do formatu aktywnych kwestionariuszy on-line, co w oczywisty sposób obniżyło koszt i przyspieszyło proces tworzenia agregatu danych.

Dane surowe poddane zostały obróbce statystycznej i analizie ilościowej zgodnie ze standardami badań społecznych.

Dane jakościowe (uwagi respondentów) zostały skopiowane z wypełnionych kwestionariuszy i zestawione w raporcie wraz z wynikami ilościowymi.

Dobór osób badanych

W badaniach wzięło udział łącznie 1071 respondentów, w tym 476 pracowników szkół województwa opolskiego oraz 595 rodziców uczniów.

Próba badawcza nie miała w pełni charakteru losowego. Kwestionariusz mogły wypełnić osoby, które zalogowały się do portalu opolskiej e-szkoły. Z uwagi na fakt, iż nie wszystkie placówki oświatowe województwa opolskiego biorą udział w projekcie „Opolska e-szkoła, szkoła ku przyszłości”, część potencjalnych respondentów (rodziców, pracowników szkół) nie mogła wziąć udziału w badaniach. W związku z tym losowość próby badawczej obejmowała wyłącznie osoby korzystające z portalu opolskiej e-szkoły.

Kwestionariusze ankiet użytych w badaniach miały charakter anonimowy - zbiór danych nie zawiera żadnych informacji pozwalających zidentyfikować konkretną placówkę oświatową lub respondenta. Wypełnienie kwestionariusza było w pełni dobrowolne.

1.4. Wskaźniki

Wyniki badań zostały opisane w dwóch rozdziałach: potrzeby profilaktyczne pracowników szkół i potrzeby profilaktyczne rodziców uczniów.

W opisie wyników zastosowano dwa rodzaje wskaźników:

1. Odsetki [%] – częstość występowania danej odpowiedzi (stosunek liczby osób zaznaczających daną odpowiedź w kwestionariuszu do liczby wszystkich osób badanych);
2. Średnie – uczestnicy badania zaznaczali swoje odpowiedzi na poszczególne pytania kwestionariusza na skalach liczbowych (od 1 do 6 lub od 1 do 3), w związku z tym istnieje możliwość obliczenia średnich wyników dla każdego pytania. Średnia jest jedną z najbardziej intuicyjnych miar oceny populacji, stosowanych często w codziennym życiu – przykład: pięciu respondentów zazaczyło w kwestionariuszy odpowiedzi: 2, 4, 4, 5, 6

$$\frac{2 + 4 + 4 + 5 + 6}{5} = 4,2$$

Pojawiające się w opisie wyników średnie stanowią sumę poszczególnych odpowiedzi respondentów podzieloną przez liczbę wszystkich badanych, którzy udzielili odpowiedzi w kwestionariuszu.

2. Wyniki badania potrzeb profilaktycznych pracowników szkół

2.1 Ogólne zapotrzebowanie na zajęcia profilaktyczne

W pierwszym pytaniu kwestionariusza, pracownicy szkół proszeni byli o odpowiedź na pytanie „jakie jest Pani/Pana zdaniem ogólne zapotrzebowanie na zajęcia dotyczące uzależnień prowadzone **dla uczniów?**” Odpowiedzi na sześciostopniowej skali udzieliło 432 respondentów, zestawienie wyników zawiera tabela 1.

Tabela 1. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne dla uczniów (w opiniach pracowników szkół).

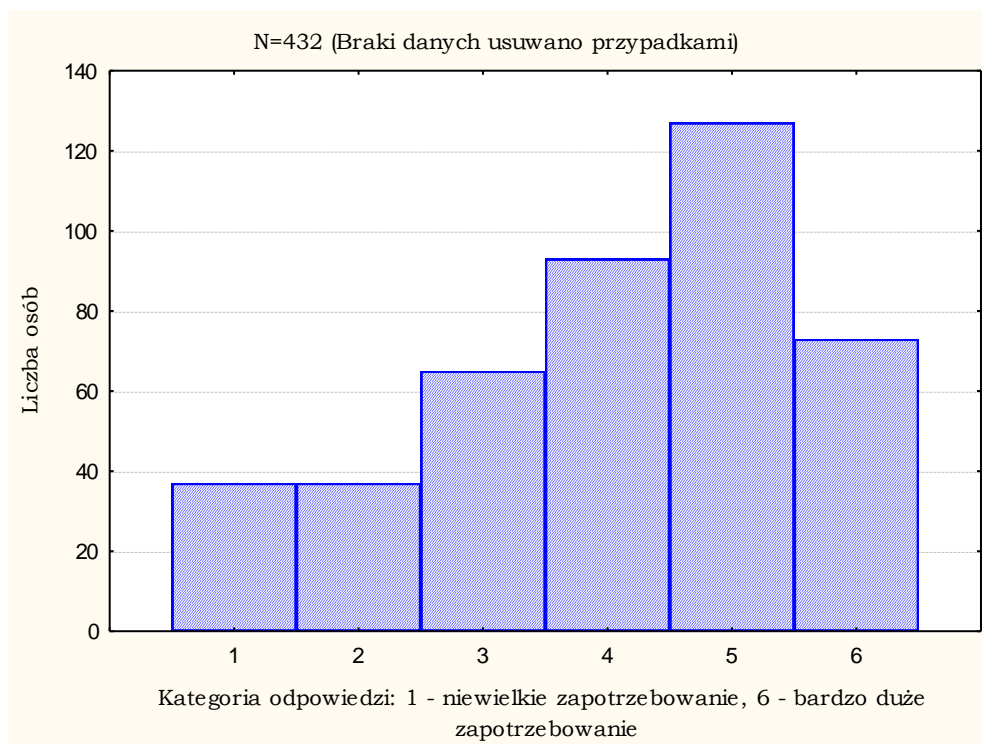
liczba respondentów (N) =432; średnia 4,05; odchylenie standardowe 1,49; liczba respondentów, którzy nie odpowiedzieli na pytanie (braki danych) 44				
Kategoria odpowiedzi		Liczba osób	[%]	Skumulowany [%]
1 – niewielkie zapotrzebowanie, 6 - bardzo duże zapotrzebowanie	1	37	8,56	8,56
	2	37	8,56	17,13
	3	65	15,05	32,18
	4	93	21,53	53,70
	5	127	29,40	83,10
	6	73	16,90	100,00

Zdecydowana większość badanych nauczycieli potwierdziła zapotrzebowanie na zajęcia z zakresu profilaktyki uzależnień kierowane do uczniów. Najczęściej zaznaczaną odpowiedzią było „5” (duże zapotrzebowanie). Niemal połowa badanych nauczycieli określiła potrzebę realizacji takich zajęć jako „dużą” lub „bardzo dużą” (łącznie 46,3%).

Mniej niż co dziesiąty nauczyciel (8,56%) odpowiedział, że zapotrzebowanie na zajęcia dla uczniów dotyczące uzależnień jest niewielkie. Ich ilość aktualnie jest na poziomie wystarczającym i nie ma potrzeby zmian w tym zakresie.

Graficzne zestawienie wyników obrazuje wykres 1.

Wykres 1. Zapotrzebowanie na zajęcia dotyczące uzależnień dla uczniów (w opiniach pracowników szkół).

W osobnym pytaniu kwestionariusza, nauczyciele proszeni byli o oszacowanie zapotrzebowania na zajęcia dotyczące uzależnień, lecz tym razem prowadzone **dla rodziców uczniów**. Odpowiedzi na sześciostopniowej skali udzieliło 419 respondentów, zestawienie wyników zawiera tabela 2.

Tabela 2. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne dla rodziców uczniów (w opiniach pracowników szkół).

liczba respondentów (N)=419; średnia 4,12; odchylenie standardowe 1,43; liczba respondentów, którzy nie odpowiedzieli na pytanie (braki danych) 57				
Kategoria odpowiedzi		Liczba osób	[%]	Skumulowany [%]
1 – niewielkie zapotrzebowanie, 6 - bardzo duże zapotrzebowanie	1	28	6,68	6,68
	2	33	7,88	14,56
	3	68	16,23	30,79
	4	90	21,48	52,27
	5	131	31,26	83,53
	6	69	16,47	100,00

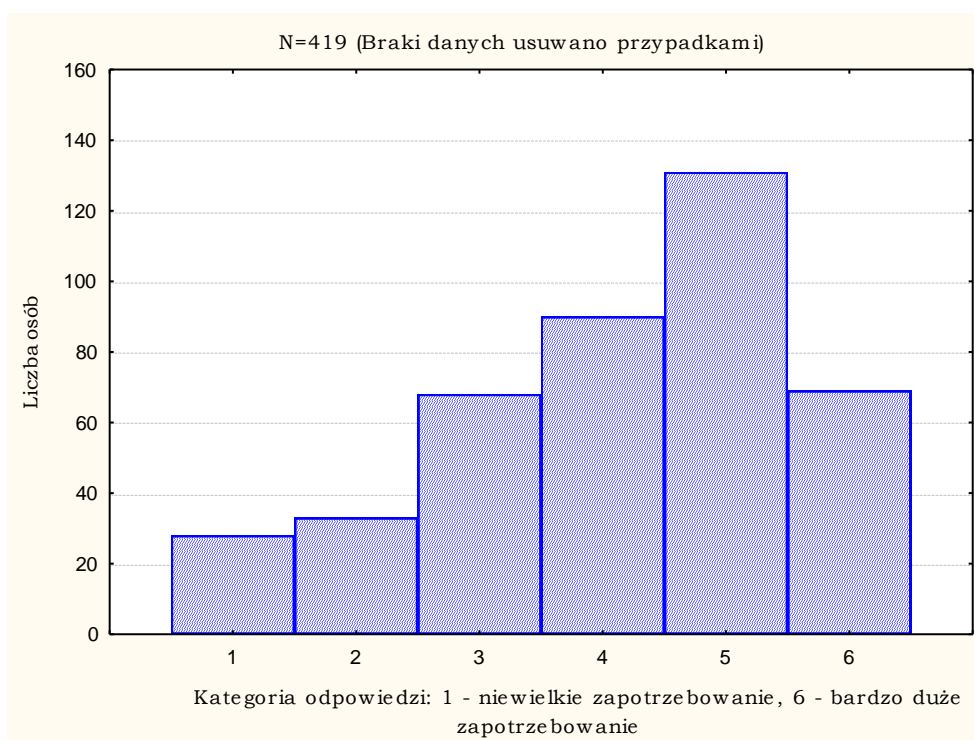
Rozkład uzyskanych wyników dotyczących oceny zapotrzebowania na zajęcia dla rodziców jest bardzo podobny do poprzednio obserwowanego (tabela 1. - zapotrzebowanie na zajęcia dotyczące uzależnień dla uczniów). Większość badanych nauczycieli potwierdziła zapotrzebowanie na zajęcia tego typu - dominowały odpowiedzi górnej granicy skali. Niemal połowa badanych pracowników szkół określiła potrzebę realizacji takich zajęć jako „dużą” lub „bardzo dużą” (łącznie 47,7%).

Analiza uzyskanych wyników wskazuje, iż badani nauczyciele widzą nieco większą potrzebę prowadzenia zajęć związanych z profilaktyką uzależnień wobec rodziców uczniów (średnia 4,12) niż wobec samych uczniów (średnia 4,05).

Zaledwie 6,7% respondentów uznała, iż jest niewielkie zapotrzebowanie na zajęcia dotyczące uzależnień kierowane do rodziców uczniów.

Graficzne zestawienie wyników obrazuje wykres 2.

Wykres 2. Zapotrzebowanie na zajęcia dotyczące uzależnień dla rodziców uczniów (w opiniach nauczycieli).

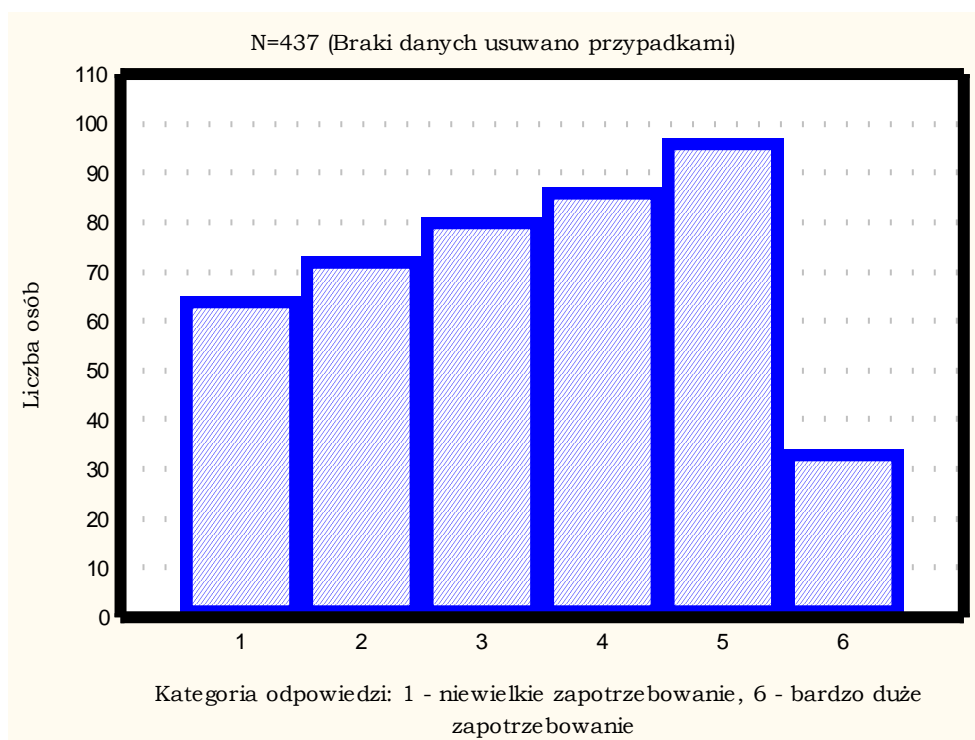
Ostatnie pytanie dotyczyło oszacowania zapotrzebowania na działania profilaktyczne realizowane **wobec kadry szkół**. Odpowiedzi na to pytanie udzieliło 440 respondentów, zestawienie wyników zawiera tabela 3.

Tabela 3. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne dla kadry szkół (w opiniach pracowników szkół).

liczba respondentów (N)=440; średnia 3,41; odchylenie standardowe 1,54; liczba respondentów, którzy nie odpowiedzieli na pytanie (braki danych) 36				
Kategoria odpowiedzi		Liczba osób	[%]	Skumulowany [%]
1 – niewielkie zapotrzebowanie, 6 - bardzo duże zapotrzebowanie	1	65	14,87	14,87
	2	73	16,70	31,58
	3	81	18,53	50,11
	4	87	19,91	70,02
	5	97	22,20	92,22
	6	34	7,78	100,00

Uzyskane wyniki (zestawione w tabeli 3) odbiegają znacząco od poprzednio omawianych. Około połowy respondentów zaznaczało trzy pierwsze odpowiedzi na sześciostopniowej skali, wskazujące na niewielką potrzebę realizacji zajęć dla pracowników szkół. Zaledwie 7,8% badanych uznało, iż jest bardzo duże zapotrzebowanie na działania profilaktyczne dla kadry szkół, a ich aktualny poziom jest zupełnie niewystarczający.

Wykres 3. Zapotrzebowanie na zajęcia dotyczące uzależnień dla kadry szkół (w opiniach pracowników szkół).

Analiza wyników dotyczących potrzeby realizacji działań profilaktycznych wobec kadry szkół wskazuje, iż pracownicy szkół biorący udział w badaniu widzą dużo mniejszą potrzebę osobistego brania udziału w działaniach profilaktycznych (zajęciach dotyczących uzależnień), niż kierowania takich działań do uczniów i ich rodziców.

Respondenci wnieśli również dwie uwagi jakościowe do tego bloku pytań:

- 1 (działania profilaktyczne są potrzebne) „tak, ale na bardzo wysokim poziomie realizacji, przez wyspecjalizowane instytucje”;
- 2 „młodzież popała papierosy w ukryciu i pije alkohol na imprezach prywatnych, czego się nie wstydzi. Część z nich twierdzi, że „piwo to nie alkohol”.

2.2 Zapotrzebowanie na specyficzne działania profilaktyczne

W drugim bloku pytań kwestionariuszowych, pracownicy szkół proszeni byli o odpowiedź na pytanie „jakie jest Pani/Pana zdaniem zapotrzebowanie na specyficzne działania profilaktyczne dla poszczególnych grup uczniów?” Zaproponowano tu i zdefiniowano trzy poziomy oddziaływań profilaktycznych wobec młodych ludzi (uczniów) charakteryzujących się różnym nasileniem zachowań ryzykownych. Respondenci oceniali zapotrzebowanie na działania profilaktyczne z zakresu:

- profilaktyki uniwersalnej – kierowanej do tzw. niezdiagnozowanej populacji np. do całych klas szkolnych, najczęściej prowadzonej przez kadrę szkoły lub zewnętrznych realizatorów na terenie szkoły,
- profilaktyki selektywnej – kierowanej do tzw. grup wysokiego ryzyka np. do uczniów przejawiających symptomy zachowań ryzykownych, najczęściej prowadzonej przez zewnętrznych realizatorów na terenie szkoły lub poza nią,
- profilaktyki wskazującej – kierowanej do osób mających już za sobą doświadczenia z substancjami psychoaktywnymi np. przyłapanych na używaniu tytoniu, alkoholu lub narkotyków, najczęściej prowadzonej przez zewnętrznych realizatorów poza szkołą.

Badani nauczyciele zapotrzebowanie na działania z zakresu **profilaktyki uniwersalnej** ocenili średnio na 3,34 (skala 1-6). Odpowiedzi na postawione pytanie udzieliło 443 respondentów, zestawienie wyników zawiera tabela 4.

Tabela 4. Zapotrzebowanie na działania z zakresu profilaktyki uniwersalnej wobec uczniów (w opiniach pracowników szkół).

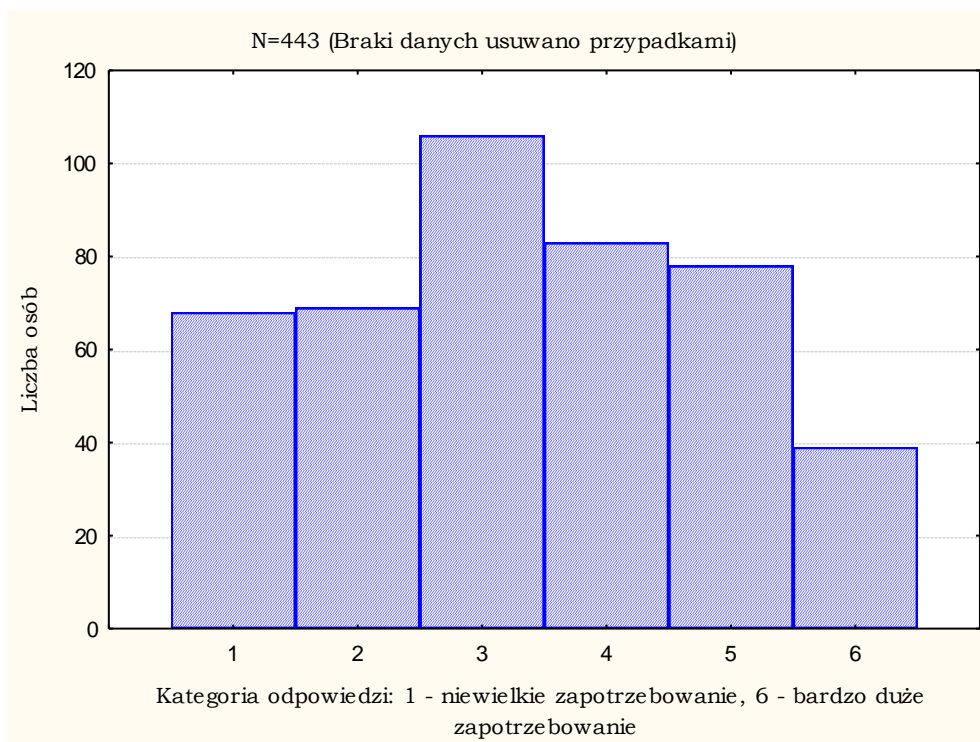
liczba respondentów (N)=443; średnia 3,34; odchylenie standardowe 1,53; liczba respondentów, którzy nie odpowiedzieli na pytanie (braki danych) 33				
Kategoria odpowiedzi		Liczba osób	[%}	Skumulowany [%}
1 – niewielkie zapotrzebowanie, 6 - bardzo duże zapotrzebowanie	1	68	15,35	15,35
	2	69	15,57	30,92
	3	106	23,93	54,85
	4	83	18,74	73,59
	5	78	17,61	91,20
	6	39	8,80	100,00

Nieco ponad połowa badanych pracowników szkół (54.85%) swoje odpowiedzi ulokowała w dolnej połowie skali, wskazując iż poziom aktualnych oddziaływań z zakresu profilaktyki uniwersalnej wobec uczniów jest wystarczający. Istnieje zatem ich zdaniem niewielka potrzeba wdrażania nowych lub intensyfikowania dotychczasowych działań profilaktycznych w tym obszarze.

Najmniejszy odsetek respondentów (8,8%) zaznaczył skrajną odpowiedź (6) wskazującą na bardzo duże zapotrzebowanie z zakresu profilaktyki realizowanej na poziomie uniwersalnym.

Graficzne zestawienie uzyskanych wyników obrazuje wykres 4.

Wykres 4. Zapotrzebowanie na działania z zakresu profilaktyki uniwersalnej wobec uczniów (w opiniach pracowników szkół).

Zupełnie inaczej badani pracownicy szkół ocenili zapotrzebowanie na działania wobec uczniów z zakresu **profilaktyki selektywnej**, kierowanej do grup wysokiego ryzyka – tabela 5.

Tabela 5. Zapotrzebowanie na działania z zakresu profilaktyki selektywnej wobec uczniów (w opiniach pracowników szkół).

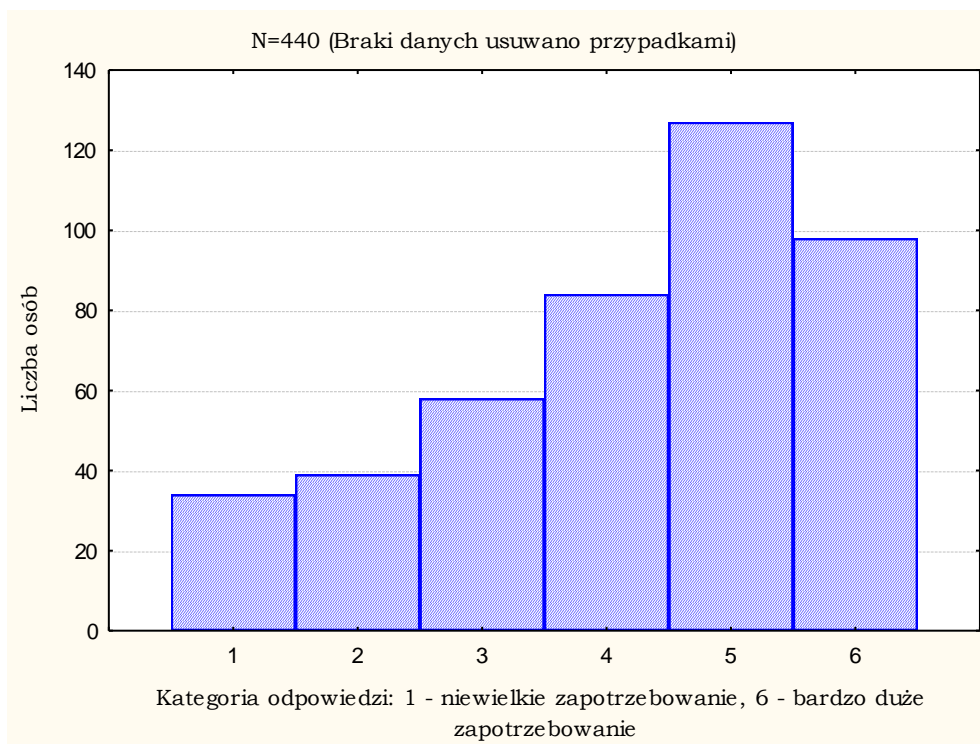
liczba respondentów (N)=440; średnia 4,19; odchylenie standardowe 1,53; liczba respondentów, którzy nie odpowiedzieli na pytanie (braki danych) 36				
Kategoria odpowiedzi	Liczba osób	[%]	Skumulowany [%]	
1 – niewielkie zapotrzebowanie, 6 - bardzo duże zapotrzebowanie	1	34	7,73	7,73
	2	39	8,86	16,59
	3	58	13,18	29,77
	4	84	19,09	48,86
	5	127	28,86	77,72
	6	98	22,27	100,00

Spośród 440 respondentów, którzy odpowiedzieli na pytanie kwestionariusza, zdecydowana większość (70,22%) swoje odpowiedzi ulokowała w górnej połowie skali (odpowiedzi 4-6). Dominowały odpowiedzi wskazujące na duże i bardzo duże zapotrzebowanie na działania z zakresu profilaktyki selektywnej.

Wśród badanych, 7,73% pracowników szkół uważa, że nie ma potrzeby intensyfikowania działań profilaktycznych kierowanych do jednostek i grup wysokiego ryzyka, ich aktualny poziom jest wystarczający.

Poniższy wykres prezentuje wyniki zestawione w tabeli 5.

Wykres 5. Zapotrzebowanie na działania z zakresu profilaktyki selektywnej wobec uczniów (w opiniach pracowników szkół).

Respondentów pytano również o potrzebę rozwoju działań z zakresu **profilaktyki wskazującej**, kierowanej do uczniów mających już za sobą doświadczenia z substancjami psychoaktywnymi np. przyłapanych w szkole na używaniu tytoniu, alkoholu lub narkotyków. Rozkład uzyskanych wyników prezentuje tabela 6.

Tabela 6. Zapotrzebowanie na działania z zakresu profilaktyki wskazującej wobec uczniów (w opiniach pracowników szkół).

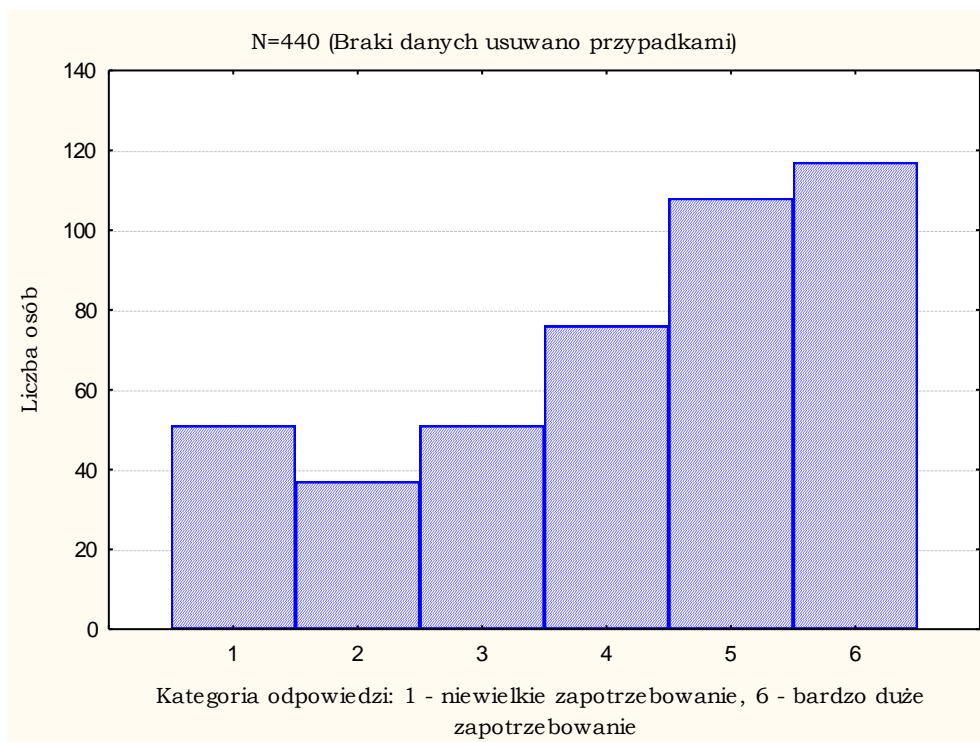
liczba respondentów (N)=440; średnia 4,14; odchylenie standardowe 1,67; liczba respondentów, którzy nie odpowiedzieli na pytanie (braki danych) 36				
Kategoria odpowiedzi		Liczba osób	[%}	Skumulowany [%}
1 – niewielkie zapotrzebowanie, 6 - bardzo duże zapotrzebowanie	1	51	11,59	11,59
	2	37	8,409	20,00
	3	51	11,59	31,59
	4	76	17,27	48,86
	5	108	24,54	73,41
	6	117	26,59	100,00

Podobnie, jak w przypadku działań wobec jednostek i grup wysokiego ryzyka, badani pracownicy szkół zauważają potrzebę wdrażania oddziaływań z zakresu profilaktyki wskazującej wobec uczniów.

Spośród 440 respondentów, którzy odpowiedzieli na pytanie kwestionariusza, zdecydowana większość (68,4%) swoje odpowiedzi ulokowała w górnej połowie skali (odpowiedzi 4-6). W tym wypadku dominującą odpowiedzią jest ta (6), mówiąca o bardzo dużym zapotrzebowaniu na profilaktykę wskazującą wśród uczniów; co czwarty badany nauczyciel uważa, że jej aktualny poziom jest zupełnie niewystarczający.

Poniższy wykres prezentuje wyniki zestawione w tabeli 6.

Wykres 6. Zapotrzebowanie na działania z zakresu profilaktyki wskazującej wobec uczniów (w opiniach pracowników szkół).

Analizując średnie uzyskanych wyników w tym bloku pytań, należy stwierdzić, iż badani wyraźnie różnicują zapotrzebowanie na działania profilaktyczne ze względu na nasilenie zachowań ryzykownych. Najmniejsze, ich zdaniem, zapotrzebowanie (średnia 3,34) dotyczy profilaktyki uniwersalnej, czyli działań kierowanych do niezdiagnozowanych populacji uczniów np. całych klas szkolnych. Zdecydowanie bardziej zasadne, w opinii badanych nauczycieli, jest wdrażanie lub intensyfikacja działań o charakterze selektywnym (średnia 4,19) i wskazującym (średnia 4,14), a więc oddziaływań kierowanych do osób i grup mających już doświadczenia z substancjami lub będących w grupie ryzyka.

Respondenci dopisali też uwagi jakościowe do tego bloku pytań:

1. „nie mam do końca takiej wiedzy pkt b, c” (chodzi o profilaktykę selektywną i wskazującą),
2. „nie mam zdania na temat profilaktyki wskazującej, bowiem nie miałam do czynienia z takowymi przypadkami”,
3. „profilaktyka tańsza, niż leczenie - jak najbardziej realizować programy profilaktyczne”.

2.3 Zapotrzebowanie na tematyczne programy profilaktyczne

Badanych pracowników szkół proszono o oszacowanie zapotrzebowania na programy profilaktyczne dotyczące poszczególnych zagadnień: używania napojów alkoholowych, używania narkotyków, palenia tytoniu, hazardu i innych uzależnień czynnościowych. Podobnie jak w przypadku wcześniejszych pytań, respondenci udzielali odpowiedzi na sześciostopniowej skali ocen od 1 – poziom aktualnie wystarczający, niewielkie zapotrzebowanie do 6 - poziom zupełnie niewystarczający, bardzo duże zapotrzebowanie.

Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne ukierunkowane na zachowania ryzykowne związane z **używaniem napojów alkoholowych**, badani nauczyciele ocenili średnio na 3,79 (skala 1-6). Odpowiedzi na postawione pytanie udzieliło 438 respondentów, zestawienie wyników zawiera tabela 7.

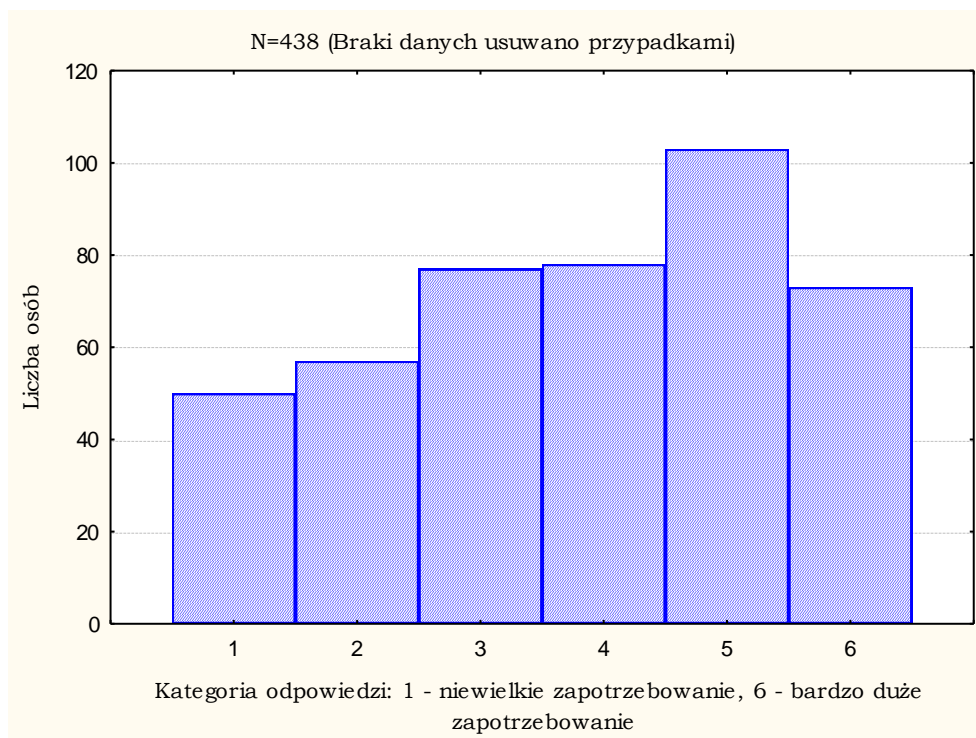
Tabela 7. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z używaniem napojów alkoholowych (w opiniach pracowników szkół).

liczba respondentów (N)=438; średnia 3,79; odchylenie standardowe 1,61; liczba respondentów, którzy nie odpowiedzieli na pytanie (braki danych) 38				
Kategoria odpowiedzi		Liczba osób	[%}	Skumulowany [%}
1 – niewielkie zapotrzebowanie, 6 - bardzo duże zapotrzebowanie	1	50	11,41	11,41
	2	57	13,01	24,43
	3	77	17,58	42,01
	4	78	17,81	59,82
	5	103	23,52	83,33
	6	73	16,67	100,00

Spośród 438 respondentów, którzy odpowiedzieli na pytanie kwestionariusza, większość (58,0%) swoje odpowiedzi ulokowała w górnej połowie skali (odpowiedzi 4-6). Dominującą odpowiedzią jest ta (5), mówiąca o dużym zapotrzebowaniu na profilaktykę zachowań ryzykownych związanych z używaniem alkoholu.

Dane zawarte w powyższej tabeli obrazuje wykres 7.

Wykres 7. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z używaniem napojów alkoholowych (w opiniach pracowników szkół).

Bardzo podobny rozkład uzyskanych wyników dotyczy zapotrzebowania na zajęcia profilaktyczne dotyczące zachowań ryzykownych związanych z **używaniem narkotyków** przez uczniów – tabela 8.

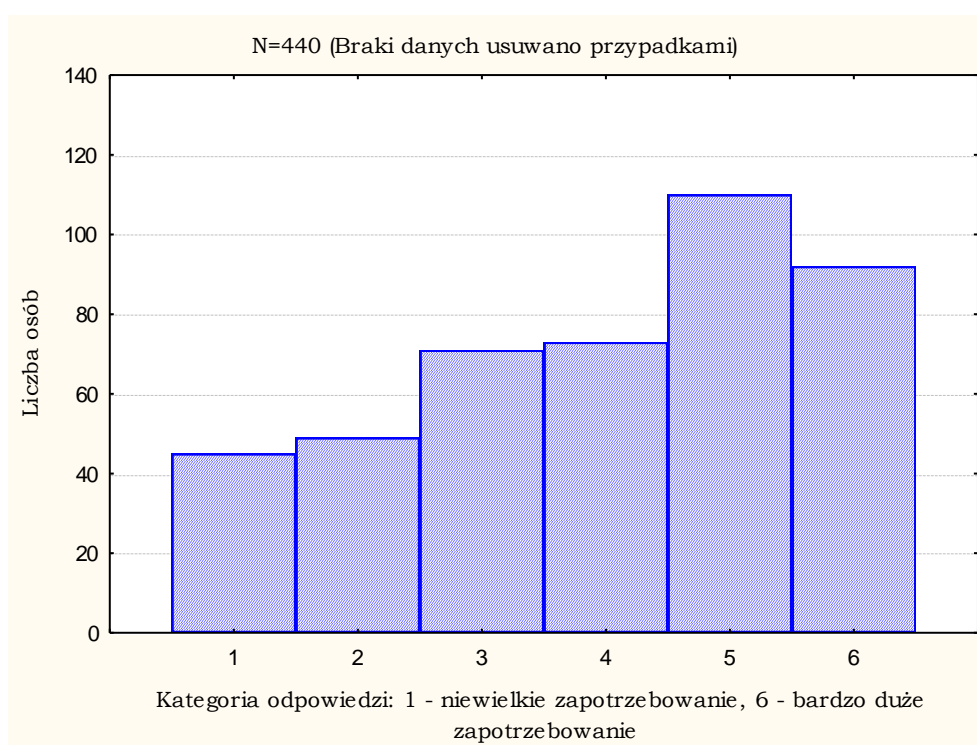
Tabela 8. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z używaniem narkotyków (w opiniach pracowników szkół).

liczba respondentów (N)=440; średnia 3,98; odchylenie standardowe 1,62; liczba respondentów, którzy nie odpowiedzieli na pytanie (braki danych) 36				
Kategoria odpowiedzi		Liczba osób	[%]	Skumulowany [%]
1 – niewielkie zapotrzebowanie, 6 - bardzo duże zapotrzebowanie	1	45	10,23	10,23
	2	49	11,14	21,336
	3	71	16,14	37,50
	4	73	16,59	54,09
	5	110	25,00	79,09
	6	92	20,91	100,00

Co piąty badany (20,91%) uważa, że aktualny poziom działań profilaktycznych ukierunkowanych na używanie narkotyków jest zupełnie niewystarczający, w związku z tym istnieje bardzo duże zapotrzebowanie na tego typu oddziaływania. Co czwarta badana osoba (25,0%) twierdzi, że zapotrzebowanie na profilaktykę antynarkotykową jest duże; natomiast zaledwie co dziesiąty (10,23%) nie widzi potrzeby zmian w tym obszarze, uważa że aktualny poziom takich zajęć jest wystarczający.

Wykres 8 prezentuje rozkład uzyskanych wyników.

Wykres 8. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z używaniem narkotyków (w opiniach pracowników szkół).

Średni wynik dotyczący potrzeby wzmocnienia działań profilaktycznych ukierunkowanych na zachowania ryzykowne związane z używaniem narkotyków wyniósł 3,98 (skala 1-6). Jest on niewiele wyższy, niż ten dotyczący profilaktyki związanej z używaniem napojów alkoholowych (3,79).

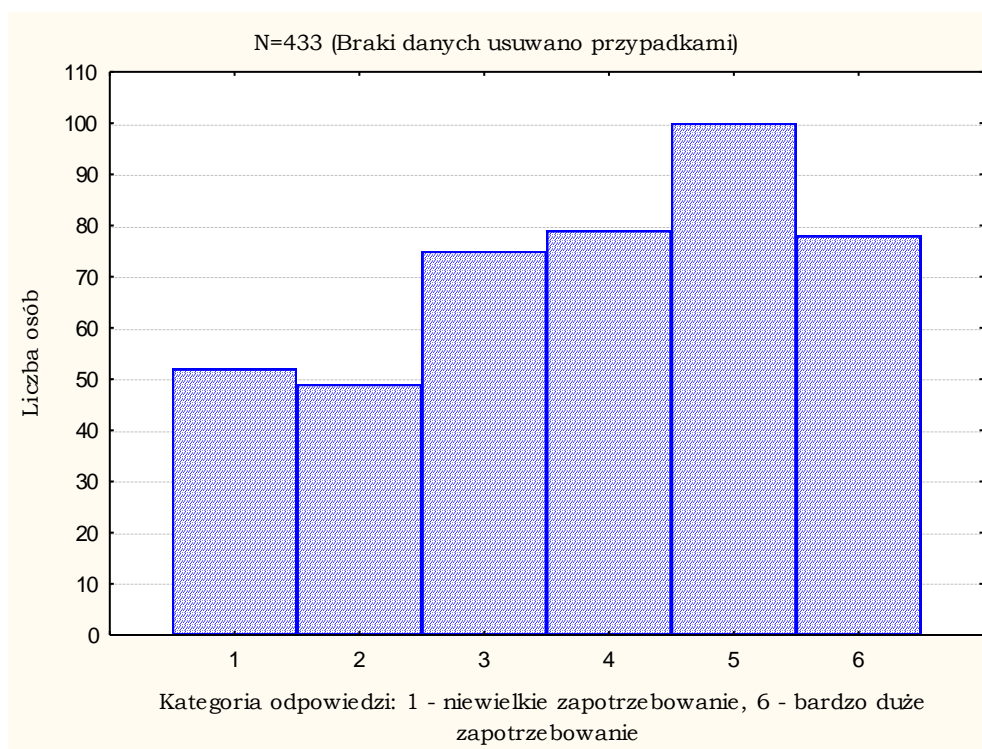
Badanych pracowników szkół pytano również o zapotrzebowanie na zajęcia profilaktyczne dotyczące **palenia tytoniu przez uczniów**. Uzyskane wyniki zostały zestawione w tabeli 9.

Tabela 9. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z używaniem tytoniu (w opiniach pracowników szkół)

liczba respondentów (N)=433; średnia 3,83; odchylenie standardowe 1,62; liczba respondentów, którzy nie odpowiedzieli na pytanie (braki danych) 43				
Kategoria odpowiedzi		Liczba osób	[%}	Skumulowany [%}
1 – niewielkie zapotrzebowanie, 6 - bardzo duże zapotrzebowanie	1	52	12,01	12,01
	2	49	11,32	23,32
	3	75	17,32	40,65
	4	79	18,24	58,89
	5	100	23,09	81,99
	6	78	18,01	100,00

Średnia uzyskanych wyników oraz ich rozkład (tabela 9) są bardzo zbliżone do poprzednio obserwowanych (alkohol, narkotyki). Większość badanych widzi potrzebę prowadzenia profilaktyki ukierunkowanej na palenie tytoniu przez młodzież szkolną. Niemal co piąty respondent wskazuje bardzo duże zapotrzebowanie na tego typu działania – wykres 9.

Wykres 9. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z używaniem tytoniu (w opiniach pracowników szkół)

Najniższa średnia uzyskanych wyników (3,64) w tym bloku pytań cechuje poziom zapotrzebowania na działania profilaktyczne ukierunkowane na zachowania ryzykowne związane z **hazardem** (korzystanie z maszyn zarobkowych, zarobkowych, gier komputerowych on-line, zakładów bukmacherskich) – tabela 10.

Tabela 10. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z hazardem (w opiniach pracowników szkół).

liczba respondentów (N)=431; średnia 3,64; odchylenie standardowe 1,65; liczba respondentów, którzy nie odpowiedzieli na pytanie (braki danych) 45				
Kategoria odpowiedzi		Liczba osób	[%}	Skumulowany [%}
1 – niewielkie zapotrzebowanie, 6 - bardzo duże zapotrzebowanie	1	61	14,15	14,15
	2	60	13,92	28,0742
	3	74	17,17	45,24
	4	86	19,95	65,20
	5	78	18,10	83,29
	6	72	16,70	100,00

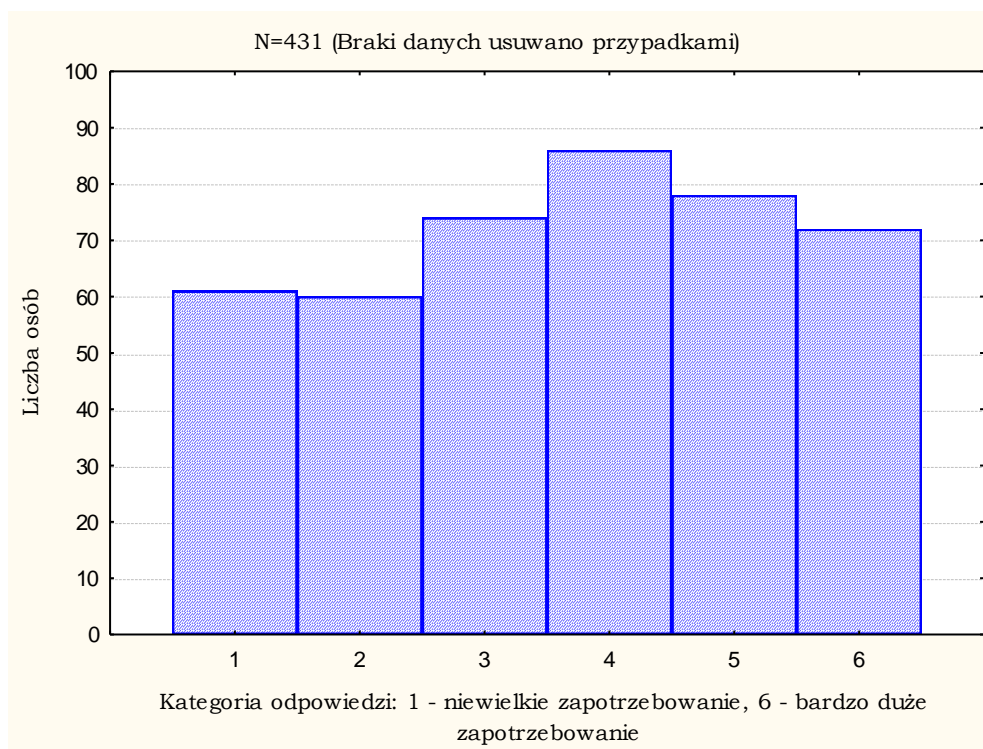
Spośród 431 respondentów, którzy odpowiedzieli na pytanie kwestionariusza, 16,7% uznało, iż jest bardzo duże zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z hazardem. Podobny odsetek badanych (14,15%) jest przeciwnego zdania – aktualny poziom tego typu działań jest wystarczający, występuje na nie niewielkie zapotrzebowanie.

Pracownicy szkół określili zapotrzebowanie na tego typu działania jako niższe, niż w przypadku picia alkoholu (3,79), używania narkotyków (3,98), czy palenia tytoniu (3,83). Oznacza to, iż zapotrzebowanie na działania profilaktyczne ukierunkowane na zachowania ryzykowne związane z hazardem oceniane jest jako mniejsze w porównaniu z pozostałymi rodzajami oddziaływań prewencyjnych.

Warto zaznaczyć, iż liczne badania epidemiologiczne realizowane wśród młodzieży szkolnej, rzeczywiście wskazują na mniejsze rozpowszechnienie w tej grupie wiekowej korzystania z maszyn zarobkowych, czy zakładów bukmacherskich, w porównaniu z innymi zachowaniami ryzykownymi.

Wykres 10 prezentuje rozkład uzyskanych wyników dotyczących zapotrzebowania na działania profilaktyczne ukierunkowane na zachowania ryzykowne związane z hazardem.

Wykres 10. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z hazardem (w opiniach pracowników szkół).

Ostatnim pytaniem związanym z oszacowaniem zapotrzebowania na programy profilaktyczne dotyczące poszczególnych zachowań ryzykownych, było pytanie o **inne uzależnienia behawioralne**.

Jak się okazuje, badani pracownicy szkół bardzo wysoko ocenili potrzebę realizacji wobec uczniów oddziaływań profilaktycznych dotyczących takich kwestii, jak: nadużywanie komputera, Internetu, telefonu komórkowego, itp.

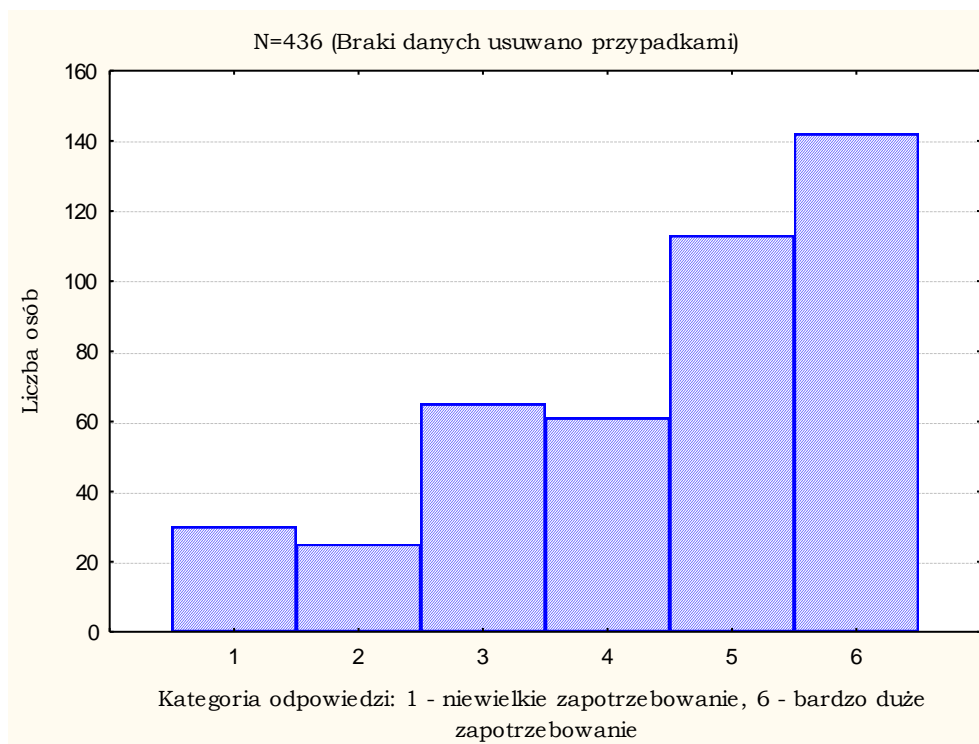
Uzyskane wyniki zestawione zostały w tabeli 11.

Tabela 11. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z innymi uzależnieniami behawioralnymi (w opiniach pracowników szkół).

liczba respondentów (N)=436; średnia 4,44; odchylenie standardowe 1,54; liczba respondentów, którzy nie odpowiedzieli na pytanie (braki danych) 40				
Kategoria odpowiedzi		Liczba osób	[%}	Skumulowany [%}
1 – niewielkie zapotrzebowanie, 6 - bardzo duże zapotrzebowanie	1	30	6,88	6,88
	2	25	5,73	12,61
	3	65	14,91	27,52
	4	61	13,99	41,51
	5	113	25,92	67,43
	6	142	32,57	100,00

Spośród 436 pracowników szkół, którzy odpowiedzieli na pytanie kwestionariusza, co trzeci (32,57%) zauważa bardzo duże zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z problemem uzależnień czynnościowych – wykres 11.

Wykres 11. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z innymi uzależnieniami behawioralnymi (w opiniach pracowników szkół).

Zdecydowana większość respondentów (72,48%) swoje odpowiedzi ułożyła w górnej połowie skali (odpowiedzi 4-6). Zaledwie 6,88% badanych jest przeciwnego zdania. Uważa, że aktualny poziom działań profilaktycznych w aspekcie uzależnień behawioralnych jest wystarczający, występuje na nie niewielkie zapotrzebowanie.

Średnie wyniki zapotrzebowania na działania z zakresu profilaktyki uzależnień czynnościowych okazały się bardzo wysokie – 4,44 (na skali 1-6). Są one dużo wyższe, niż w przypadku picia alkoholu (3,79), używania narkotyków (3,98), palenia tytoniu (3,83), czy hazardu (3,64). Oznacza to, iż zapotrzebowanie na działania profilaktyczne ukierunkowane na zachowania ryzykowne związane z uzależnieniami behawioralnymi (nadużywanie komputera, Internetu, telefonu komórkowego) oceniane jest jako większe w porównaniu z pozostałymi rodzajami oddziaływań.

Jeden respondent skorzystał z możliwości dopisania uwag do powyższego bloku pytań, dokonał wpisu – „profilaktyka agresji w szkole – 6” (prawdopodobnie „6” stanowi wagę tego problemu – bardzo duże zapotrzebowanie).

2.4 Zapotrzebowanie na wsparcie w obszarze profilaktyki uzależnień

Badanych pracowników szkół, w ostatniej części kwestionariusza pytano „z jakiego rodzaju wsparcia w obszarze profilaktyki uzależnień skorzystaliby, gdyby była taka możliwość? Rodzaje wsparcia podzielono na dwie grupy: wsparcie szkoleniowe (edukacyjne, kompetencyjne) i wsparcie informacyjne. Respondenci udzielali odpowiedzi na trzystopniowej skali ocen od 1 – niechętnie do 3 – bardzo chętnie.

W pierwszej grupie znalazły się następujące propozycje szkoleniowe:

- A. wiedza o substancjach, ich właściwościach, działaniu, konsekwencjach używania,
- B. rozumienie zachowań ryzykownych młodzieży - motywy, mechanizmy, fazy rozwoju,
- C. współpraca z rodzicami w obszarze profilaktyczno – wychowawczym,
- D. konstruowanie i realizacja szkolnego programu profilaktyki,
- E. procedury formalno – prawne reagowania w sytuacjach związanych z używaniem substancji przez uczniów,
- F. Szkoleniowego: skuteczność działań profilaktycznych, ewaluacja, dobór adekwatnych form i treści zajęć.
- G. Szkoleniowego: umiejętności dot. kontaktu z uczniem eksperymentującym z substancjami psychoaktywnymi.

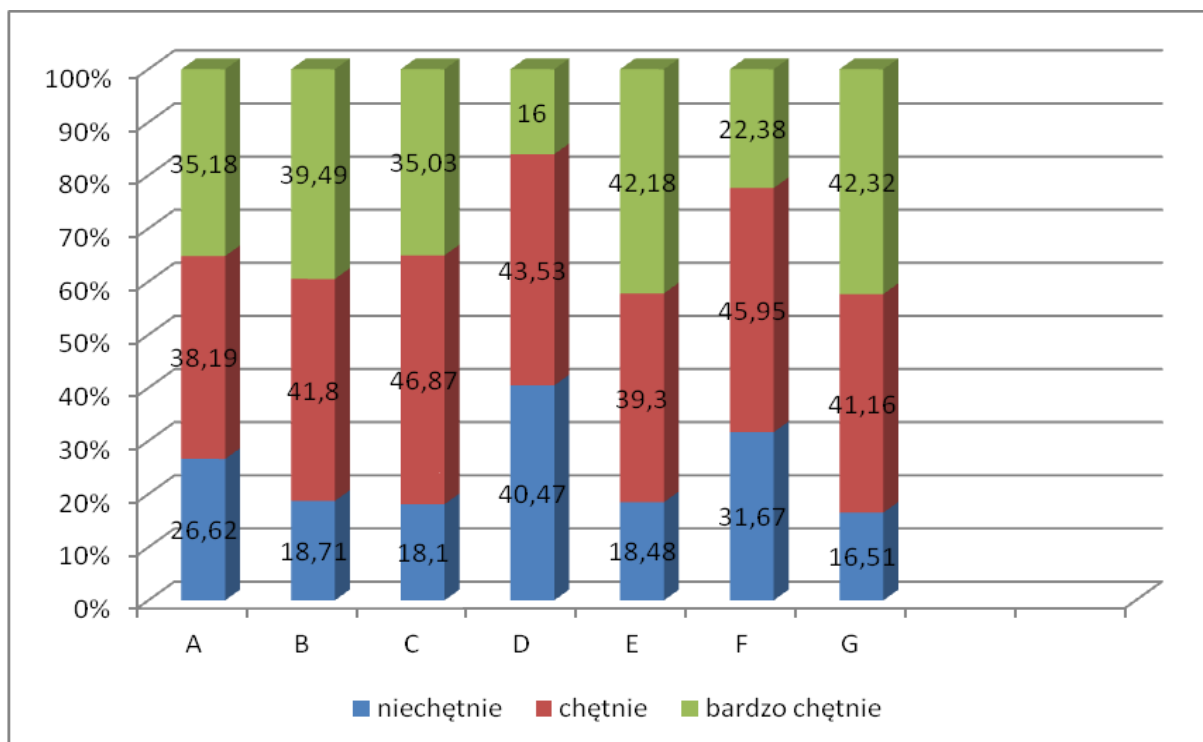
Tabela 12 zawiera zestawienie odpowiedzi oraz średnie uzyskanych wyników.

Tabela 12. Zapotrzebowanie pracowników szkół na wsparcie szkoleniowe w obszarze profilaktyki uzależnień.

	Rodzaj wsparcia szkoleniowego	Kategoria odpowiedzi		
		N = liczba respondentów		
		niechętnie	chętnie	bardzo chętnie
A	Szkoleniowego: wiedza o substancjach, ich właściwościach, działaniu, konsekwencjach używania.	N=432; średnia 2,08		
		26,62	38,19	35,18
B	Szkoleniowego: rozumienie zachowań ryzykownych młodzieży - motywy, mechanizmy, fazy rozwoju.	N=433; średnia 2,21		
		18,71	41,80	39,49
C	Szkoleniowego: współpraca z rodzicami w obszarze profilaktyczno – wychowawczym.	N=431; średnia 2,17		
		18,10	46,87	35,03
D	Szkoleniowego: konstruowanie i realizacja szkolnego programu profilaktyki.	N=425; średnia 1,75		
		40,47	43,53	16,00
E	Szkoleniowego: procedury formalno – prawne reagowania w sytuacjach związanych z używaniem substancji przez uczniów.	N=422; średnia 2,24		
		18,48	39,3	42,18
F	Szkoleniowego: skuteczność działań profilaktycznych, ewaluacja, dobór adekwatnych form i treści zajęć.	N=420; średnia 1,91		
		31,67	45,95	22,38
G	Szkoleniowego: umiejętności dot. kontaktu z uczniem eksperymentującym z substancjami psychoaktywnymi.	N=430; średnia 2,26		
		16,51	41,16	42,32

Graficzny rozkład odpowiedzi prezentuje wykres 12.

Wykres 12. Zapotrzebowanie pracowników szkół na wsparcie szkoleniowe w obszarze profilaktyki uzależnień (odsetki osób badanych).

Analiza uzyskanych wyników wskazuje, iż badani pracownicy szkół najchętniej skorzystaliby ze wsparcia szkoleniowego dotyczącego:

- umiejętności kontaktu z uczniem eksperymentującym z substancjami psychoaktywnymi.

Na kolejnych pozycjach w rankingu tematów szkoleń, z których chętnie skorzystaliby badani znalazły się:

- procedury formalno – prawne reagowania w sytuacjach związanych z używaniem substancji przez uczniów,
- rozumienie zachowań ryzykownych młodzieży - motywy, mechanizmy,
- fazy rozwoju oraz współpraca z rodzicami w obszarze profilaktyczno – wychowawczym.

Należy również zaznaczyć, iż w przypadku powyższych czterech kategorii/tematów szkoleniowych (B, C, E, G), najmniejsze odsetki badanych pracowników szkół zaznaczyły odpowiedź „skorzystałbym niechętnie”.

Najmniejsze zainteresowanie formami szkoleniowymi dotyczyło tematów:

- konstruowanie i realizacja szkolnego programu profilaktyki,

- skuteczność działań profilaktycznych, ewaluacja, dobór adekwatnych form i treści zajęć.

Badanych pracowników szkół pytano również o chęć skorzystania ze wsparcia informacyjnego. W tej grupie znalazły się następujące propozycje:

- H. informacje o sprawdzonych, skutecznych, rekomendowanych programach profilaktycznych opartych o aktualne standardy jakości,
- I. informacje o możliwości zewnętrznego finansowania programów profilaktycznych, współpracy z administracją publiczną,
- J. informacje dotyczące lokalnych instytucji i organizacji wraz z aktualnym opisem oferty i danymi teleadresowymi,
- K. możliwości szybkiego, bezpośredniego konsultowania się z ekspertami w sytuacjach związanych z zach. ryzykownymi uczniów.

Tabela 13 zawiera zestawienie odpowiedzi oraz średnie uzyskanych wyników w obszarze wsparcia informacyjnego.

Tabela 13. Zapotrzebowanie pracowników szkół na wsparcie informacyjne w obszarze profilaktyki uzależnień (N = liczba respondentów)

H	Informacji o sprawdzonych, skutecznych, rekomendowanych programach profilaktycznych opartych o aktualne standardy jakości.	N=420; średnia 2,02		
		25,00	48,09	26,91
I	Informacji o możliwości zewnętrznego finansowania programów profilaktycznych, współpracy z administracją publiczną.	N=420; średnia 1,92		
		34,52	38,81	26,67
J	Informacji dot. lokalnych instytucji i organizacji wraz z aktualnym opisem oferty i danymi teleadresowymi.	N=419; średnia 1,88		
		32,22	47,25	20,52
K	Możliwości szybkiego, bezpośredniego konsultowania się z ekspertami w sytuacjach związanych z zach. ryzykownymi uczniów.	N=423; średnia 2,33		
		12,77	40,90	46,33

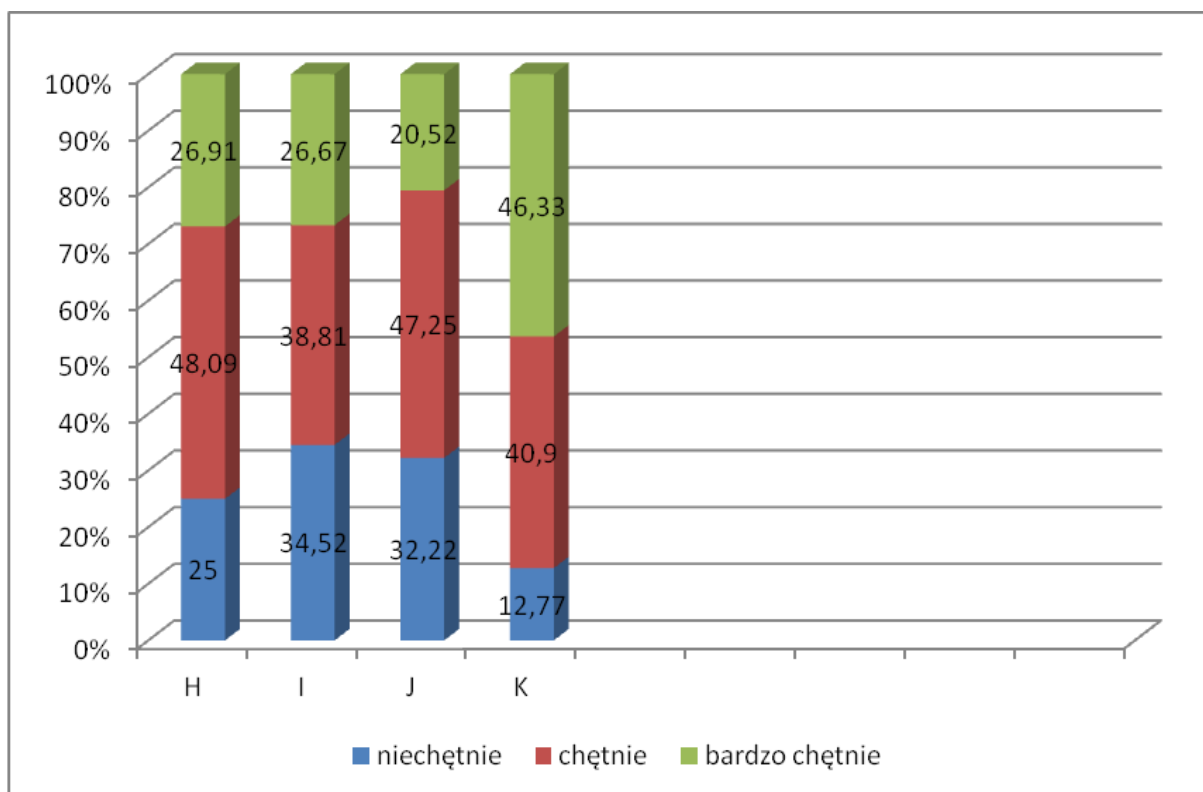
Uzyskane wyniki wskazują, iż badani zdecydowanie najchętniej skorzystaliby z możliwości szybkiego, bezpośredniego konsultowania się z ekspertami w sytuacjach związanych z zachowaniami ryzykownymi uczniów, niemal połowa respondentów skorzystałaby z takiego wsparcia „bardzo chętnie” (46,33%).

Co czwarty badany nauczyciel „bardzo chętnie” skorzystałby z informacji o sprawdzonych, skutecznych, rekomendowanych programach profilaktycznych opartych o aktualne standardy jakości oraz informacji o możliwości zewnętrznego finansowania programów profilaktycznych i współpracy w tym zakresie z administracją publiczną.

Najmniejsza liczba respondentów zainteresowana byłaby wsparciem w postaci otrzymania informacji dotyczących lokalnych instytucji i organizacji wraz z aktualnym opisem oferty i danymi teleadresowymi.

Wykres 13 graficznie prezentuje rozkład uzyskanych wyników dotyczących zapotrzebowania na wsparcie informacyjne w obszarze profilaktyki uzależnień.

Wykres 13. Zapotrzebowanie pracowników szkół na wsparcie informacyjne w obszarze profilaktyki uzależnień (odsetki osób badanych).

Osoby badane skorzystały w tym wypadku z możliwości dodania informacji jakościowych. Pojawiły się zatem dwie uwagi dotyczące zapotrzebowania na wsparcie merytoryczne:

1. „szkoleniowego: jak pomóc uczniowi uzależnionemu behawioralnie?”
2. „sposoby wykrywania i/lub rozpoznawania osób korzystających z substancji psychoaktywnych”.

3. Wyniki badania potrzeb profilaktycznych rodziców uczniów

3.1 Ogólne zapotrzebowanie na zajęcia profilaktyczne

Podobnie jak pracowników szkół, rodziców uczniów pytano o ogólne zapotrzebowanie na zajęcia dotyczące uzależnień. W pierwszym pytaniu kwestionariusza, rodzice proszeni byli o odpowiedź na pytanie „jakie jest Pani/Pana zdaniem ogólne zapotrzebowanie na zajęcia dotyczące uzależnień prowadzone **dla uczniów?**” Odpowiedzi na sześciostopniowej skali udzieliło 533 respondentów, zestawienie wyników zawiera tabela 14.

Tabela 14. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne dla uczniów (w opiniach rodziców).

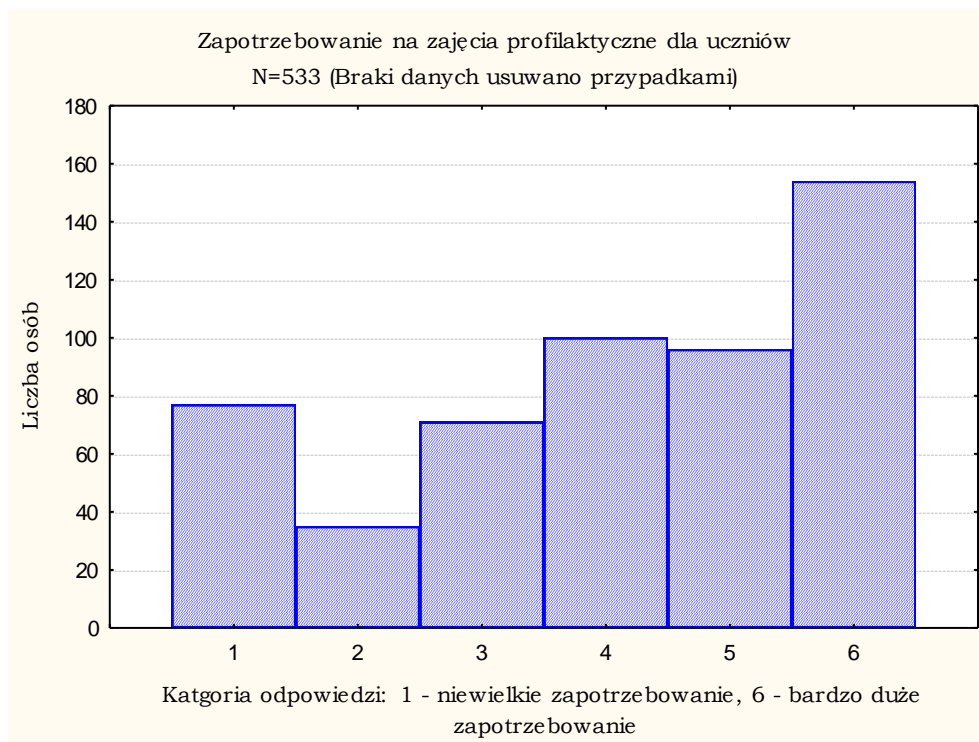
liczba respondentów (N)=533; średnia 4,06; odchylenie standardowe 1,74; liczba respondentów, którzy nie odpowiedzieli na pytanie (braki danych) 62				
Kategoria odpowiedzi		Liczba osób	[%}	Skumulowany [%}
1 – niewielkie zapotrzebowanie, 6 - bardzo duże zapotrzebowanie	1	77	14,45	14,45
	2	35	6,57	21,01
	3	71	13,32	34,33
	4	100	18,76	53,10
	5	96	18,01	71,11
	6	154	28,89	100,00

Rodzice ocenili zapotrzebowanie na profilaktykę uzależnień średnio na 4,06 (skala 1-6). Większość rodziców (65,66%) swoje odpowiedzi ulokowała w górnej połowie skali (odpowiedzi 4-6), a 28,89% uważa, że aktualny poziom zajęć profilaktycznych dla uczniów dotyczących uzależnień jest niewystarczający.

Niemniej jednak 14,45% badanych jest przeciwnego zdania. Uważa, że aktualny poziom działań profilaktycznych w aspekcie uzależnień jest wystarczający, występuje na nie niewielkie zapotrzebowanie.

Wykres 14 prezentuje graficzny rozkład uzyskanych wyników.

Wykres 14. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne dla uczniów (w opiniach rodziców).

W osobnym pytaniu kwestionariusza, rodzice proszeni byli o oszacowanie zapotrzebowania na zajęcia dotyczące uzależnień, lecz tym razem prowadzone dla nich samych. Odpowiedzi na sześciostopniowej skali udzieliło 494 respondentów.

Rozkład uzyskanych wyników dotyczących oceny zapotrzebowania na zajęcia dla rodziców jest zupełnie inny od poprzednio obserwowanego. Respondenci widzą dużo mniejszą potrzebę realizacji zajęć dotyczących uzależnień dla samych siebie (średnia 3,47), niż dla swoich dzieci (tabela 14 – średnia 4,06). Różnice między średnimi są istotne statystycznie.

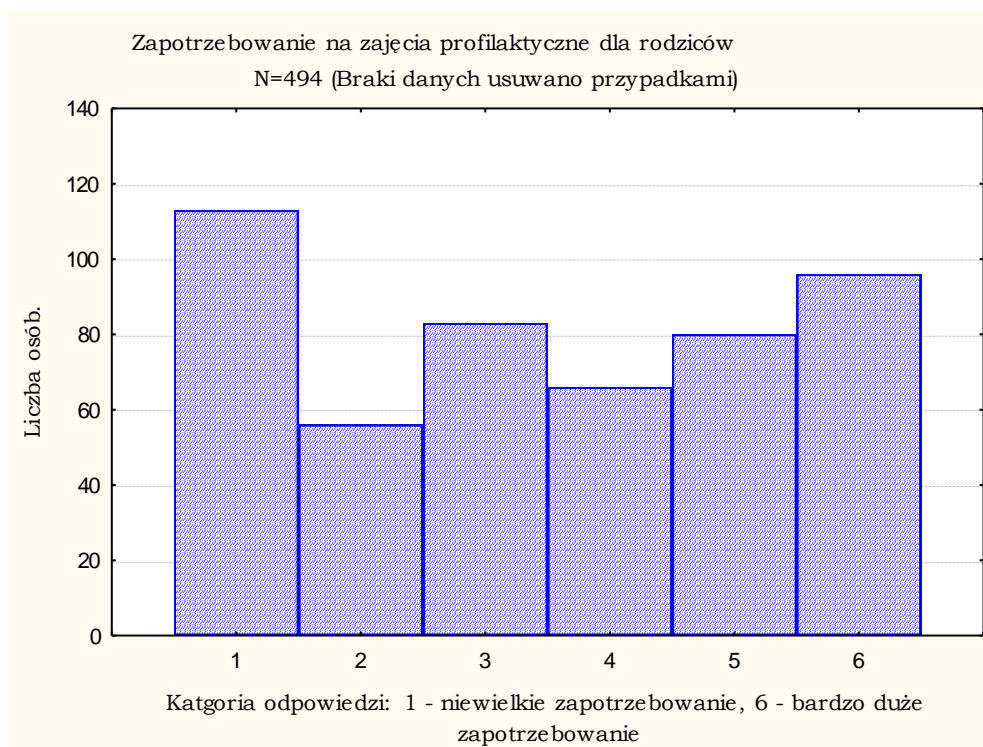
W odpowiedziach rodziców dominowały te, wskazujące na niewielkie zapotrzebowanie na zajęcia profilaktyczne dla nich (22,87%). Mimo to, jedna trzecia badanych określiła potrzebę realizacji takich zajęć jako „dużą” lub „bardzo dużą” (łącznie 35,62%).

Zestawienie wyników zawiera tabela 15 oraz wykres 15.

Tabela 15. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne dla rodziców uczniów (w opiniach rodziców).

liczba respondentów (N)=494; średnia 3,47; odchylenie standardowe 1,83; liczba respondentów, którzy nie odpowiedzieli na pytanie (braki danych) 101				
Kategoria odpowiedzi		Liczba osób	[%}	Skumulowany [%}
1 – niewielkie zapotrzebowanie, 6 - bardzo duże zapotrzebowanie	1	113	22,87	22,87
	2	56	11,34	34,21
	3	83	16,80	51,01
	4	66	13,36	64,37
	5	80	16,19	80,57
	6	96	19,43	100,00

Wykres 15. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne dla rodziców uczniów (w opiniach rodziców).

Wielu rodziców biorących udział w badaniach skorzystało z możliwości wpisania swoich uwag do wypełnianego kwestionariusza. Stanowią one dodatkowe informacje jakościowe, dotyczące omawianych zagadnień. Poniżej przytoczono wszystkie wpisy badanych rodziców:

- „brakuje rodzicom pisemnej informacji, o których tematach dzieci dyskutują oraz ulotki z informacjami/pytaniem/wskazówkami wspomagającymi dyskusję rodziców z dziećmi w domu”;
- „młodemu ludziom należy proponować różne zajęcia dodatkowe a nawet żądać aby należeli do jakiejś organizacji, stowarzyszenia lub klubu. Mówienie o uzależnieniach czasem prowadzi do chęci skosztowania”;
- „uzależnień rozumianych szeroko, czyli również od TV, shoppingu, gier komputerowych, ale i od prawnie dopuszczonych trucizn: fajek i wódki”;
- „wymagane są zajęcia dotyczące uzależnień z powodu niskiej wiedzy w tym zakresie”;
- „o uzależnieniach powinni rozmawiać i ostrzegać przede wszystkim rodzice”;
- „wielu rodziców nie wie, bądź nie chce wiedzieć czym odurzają się ich dzieci i od czego są uzależnieni, są to nie tylko używki ale również wszelkiego rodzaju gadżety itp.”;
- „nie tylko alkohol, narkotyki, także Internet, gry”;
- „jest duże zapotrzebowanie na szkolenia dla rodziców i młodzieży dot. zagrożeń i uzależnień od Internetu. Bardzo promowany jako fantastyczne narzędzie do pracy i nauki, a w zdecydowanej większości przy...”;
- „jako uzależnienie rozumiem uzależnienie od alkoholu, środków dopingujących, papierosów, Internetu, profili społecznościowych itp.”;
- „zajęcia z profilaktyki wszelkich uzależnień powinny być prowadzone tylko i wyłącznie przez Specjalistów Terapii Uzależnień a nie pedagogów”;
- „idioty zostaną idiotami, pomimo waszej walki”;
- „takie zajęcia nic nie dają”;
- „może nie być ich w ogóle”;
- „po co to komu”.

3.2 Zapotrzebowanie na tematyczne programy profilaktyczne

Badanych rodziców, podobnie jak miało to miejsce w przypadku pracowników szkół, proszono o oszacowanie zapotrzebowania na programy profilaktyczne dla uczniów dotyczące poszczególnych zagadnień: używania napojów alkoholowych, używania narkotyków, palenia tytoniu, hazardu i innych uzależnień czynnościowych. Podobnie jak w przypadku wcześniejszych pytań, respondenci udzielali odpowiedzi na sześciostopniowej skali ocen od 1 – poziom aktualnie wystarczający, niewielkie zapotrzebowanie do 6 - poziom zupełnie niewystarczający, bardzo duże zapotrzebowanie.

Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne ukierunkowane na zachowania ryzykowne związane z **używaniem napojów alkoholowych**, badani rodzice ocenili średnio na 4,11 (skala 1-6).

Odpowiedzi na postawione pytanie udzieliło 532 respondentów, zestawienie wyników zawiera tabela 16.

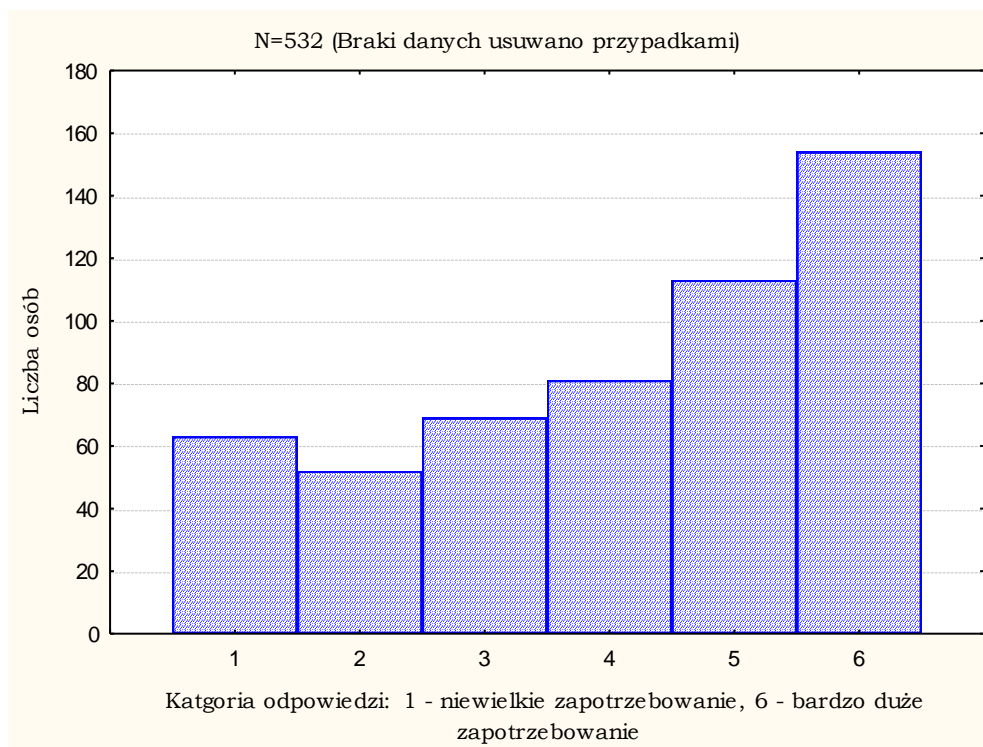
Tabela 16. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z używaniem napojów alkoholowych (w opiniach rodziców).

liczba respondentów (N)=532; średnia 4,11; odchylenie standardowe 1,72; liczba respondentów, którzy nie odpowiedzieli na pytanie (braki danych) 63				
Kategoria odpowiedzi		Liczba osób	[%]	Skumulowany [%]
1 – niewielkie zapotrzebowanie, 6 - bardzo duże zapotrzebowanie	1	63	11,84	11,84
	2	52	9,77	21,62
	3	69	12,97	34,59
	4	81	15,23	49,81
	5	113	21,24	71,05
	6	154	28,95	100,00

Spośród rodziców, którzy odpowiedzieli na pytanie kwestionariusza, większość (65,42%) swoje odpowiedzi ułożyła w górnej połowie skali (odpowiedzi 4-6). Zdecydowaną dominującą odpowiedzią jest ta (6), mówiąca o bardzo dużym zapotrzebowaniu na profilaktykę zachowań ryzykownych związanych z używaniem alkoholu.

Dane zawarte w powyższej tabeli obrazuje wykres 16.

Wykres 16. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z używaniem napojów alkoholowych (w opiniach rodziców).

Bardzo podobny rozkład uzyskanych wyników dotyczy zapotrzebowania na zajęcia profilaktyczne dotyczące zachowań ryzykownych związanych z **używaniem narkotyków** przez uczniów – tabela 17.

Tabela 17. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z używaniem narkotyków (w opiniach rodziców).

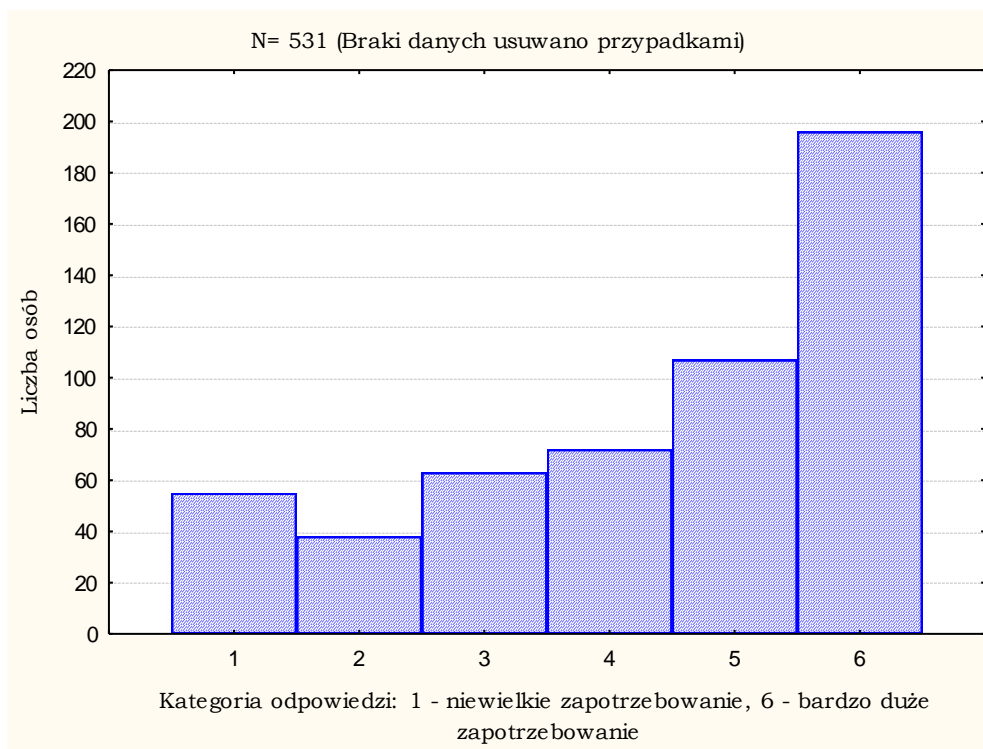
liczba respondentów (N)=531; średnia 4,37; odchylenie standardowe 1,67; liczba respondentów, którzy nie odpowiedzieli na pytanie (braki danych) 64				
Kategoria odpowiedzi		Liczba osób	[%]	Skumulowany [%]
1 – niewielkie zapotrzebowanie, 6 - bardzo duże zapotrzebowanie	1	55	10,36	10,36
	2	38	7,16	17,51
	3	63	11,86	29,38
	4	72	13,56	42,94
	5	107	20,15	63,09
	6	196	36,91	100,000

Co trzeci badany rodzic (36,91%) uważa, że aktualny poziom działań profilaktycznych ukierunkowanych na używanie narkotyków jest zupełnie niewystarczający, w związku z tym istnieje bardzo duże zapotrzebowanie na tego typu oddziaływania. Co piąta badana osoba (20,15%) twierdzi, że zapotrzebowanie na profilaktykę antynarkotykową jest duże; natomiast zaledwie co dziesiąty (10,36%) nie widzi potrzeby zmian w tym obszarze, uważa że aktualny poziom takich zajęć jest wystarczający.

Rozkład uzyskanych wyników jest zbliżony do tego, obserwowanego w grupie badanych pracowników szkół – podobna ocena zapotrzebowania na działania profilaktyczne dotyczące narkotyków.

Wykres 17 prezentuje graficzny rozkład uzyskanych wyników.

Wykres 17. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z używaniem narkotyków (w opiniach rodziców).

Średni wynik dotyczący potrzeby wzmocnienia działań profilaktycznych ukierunkowanych na zachowania ryzykowne związane z używaniem narkotyków wyniósł 4,37 (skala 1-6). Jest on wyższy, niż ten dotyczący profilaktyki związanej z używaniem napojów alkoholowych (4,11).

Warto zauważyć, analizując średnie wyniki, iż rodzice widzą większe zapotrzebowanie na programy z zakresu profilaktyki uzależnień dotyczące używania alkoholu i narkotyków, niż pracownicy szkół w analogicznym i równoległym badaniu.

Badanych rodziców pytano również o zapotrzebowanie na zajęcia profilaktyczne dotyczące **palenia tytoniu przez uczniów**. Uzyskane wyniki zostały zestawione w tabeli 18.

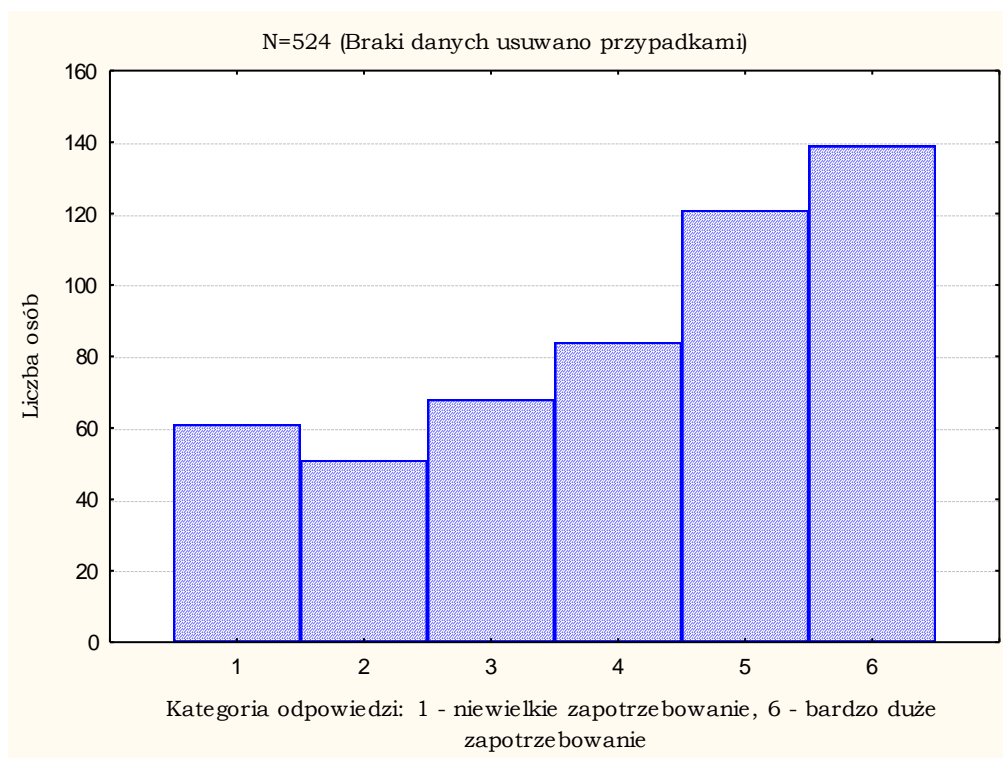
Tabela 18. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z używaniem tytoniu (w opiniach rodziców).

liczba respondentów (N)=524; średnia 4,09; odchylenie standardowe 1,69; liczba respondentów, którzy nie odpowiedzieli na pytanie (braki danych) 61				
Kategoria odpowiedzi		Liczba osób	[%}	Skumulowany [%}
1 – niewielkie zapotrzebowanie, 6 - bardzo duże zapotrzebowanie	1	61	11,64	11,64
	2	51	9,73	21,37
	3	68	12,98	34,35
	4	84	16,03	50,38
	5	121	23,09	73,47
	6	139	26,53	100,00

Średnia uzyskanych wyników oraz ich rozkład (tabela 18) są bardzo zbliżone do poprzednio obserwowanych (alkohol, narkotyki). Większość badanych widzi potrzebę prowadzenia profilaktyki ukierunkowanej na palenie tytoniu przez młodzież szkolną – zaznaczyli swoje odpowiedzi w górnej połowie skali (łącznie 65,65% - odpowiedzi 4-6). Co czwarty respondent (26,53%) wskazuje bardzo duże zapotrzebowanie na tego typu działania, a co dziesiąty (11,64%) jest przeciwnego zdania – wykres 18.

Średni wynik na poziomie 4,09 jest niższy, niż w przypadku alkoholu i narkotyków. Oznacza to, że zdaniem rodziców zapotrzebowanie na zajęcia profilaktyczne dotyczące tytoniu jest nieco mniejsze od wcześniej omawianych.

Wykres 18. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z używaniem tytoniu (w opiniach rodziców).

Podobna średnia uzyskanych wyników (4,04) cechuje poziom zapotrzebowania na działania profilaktyczne związane z **hazardem** (korzystanie z maszyn zarobkowych, zarobkowych, gier komputerowych on-line, zakładów bukmacherskich) – tabela 19.

Tabela 19. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z hazardem (w opiniach rodziców).

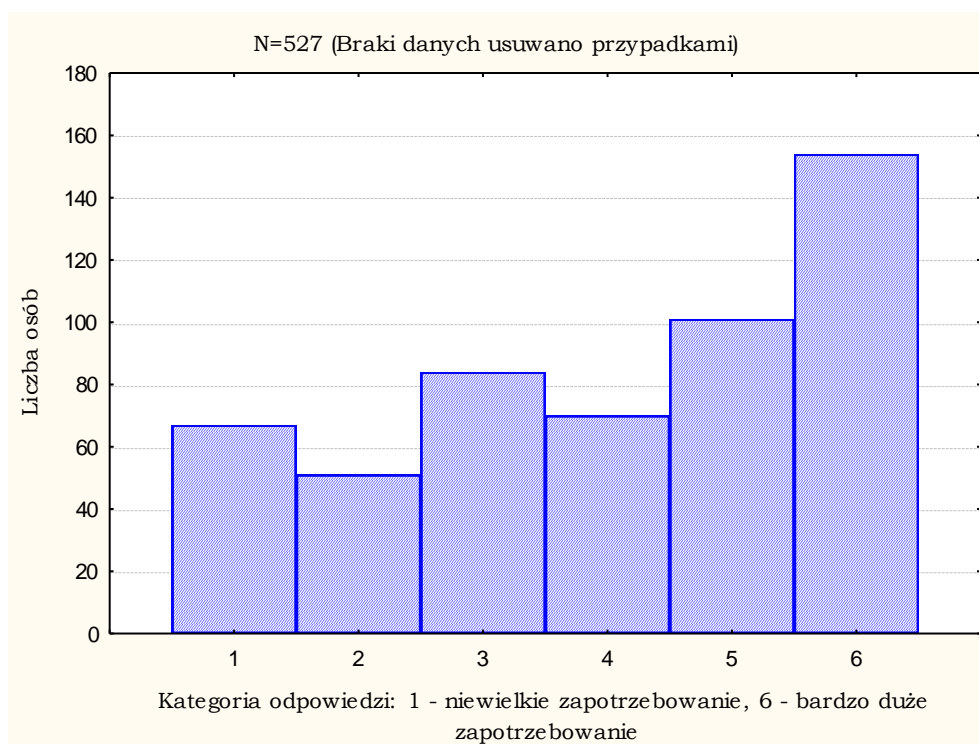
liczba respondentów (N)=527; średnia 4,04; odchylenie standardowe 1,75; liczba respondentów, którzy nie odpowiedzieli na pytanie (braki danych) 68				
Kategoria odpowiedzi		Liczba osób	[%]	Skumulowany [%]
1 – niewielkie zapotrzebowanie, 6 - bardzo duże zapotrzebowanie	1	67	12,71	12,71
	2	51	9,68	22,39
	3	84	15,95	38,33
	4	70	13,28	51,61
	5	101	19,16	70,78
	6	154	29,22	100,00

Spośród 427 respondentów, którzy odpowiedzieli na pytanie kwestionariusza, 29,22% uznało, iż jest bardzo duże zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z hazardem (to niemal dwukrotnie więcej niż w przypadku badanych pracowników szkół). Zdecydowanie mniejszy odsetek (14,15%) jest przeciwnego zdanie – aktualny poziom tego typu działań jest wystarczający, występuje na nie niewielkie zapotrzebowanie.

Rodzice uczniów określili zapotrzebowanie na tego typu działania jako niższe, niż w przypadku picia alkoholu (4,11), używania narkotyków (4,37), czy palenia tytoniu (4,09). Oznacza to, iż zapotrzebowanie na działania profilaktyczne ukierunkowane na zachowania ryzykowne związane z hazardem oceniane jest jako mniejsze w porównaniu z pozostałymi rodzajami oddziaływań prewencyjnych – szczególnie dotyczącymi używania narkotyków.

Wykres 19 prezentuje rozkład uzyskanych wyników dotyczących zapotrzebowania na działania profilaktyczne ukierunkowane na zachowania ryzykowne związane z hazardem.

Wykres 19. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z hazardem (w opiniach rodziców).

Ostatnim pytaniem związanym z oszacowaniem zapotrzebowania na programy profilaktyczne dotyczące poszczególnych zachowań ryzykownych, było pytanie o **inne uzależnienia behawioralne**.

Jak się okazuje, badani rodzice (podobnie jak pracownicy szkół) bardzo wysoko ocenili potrzebę realizacji wobec uczniów oddziaływań profilaktycznych dotyczących takich kwestii, jak: nadużywanie komputera, Internetu, telefonu komórkowego, itp.

Uzyskane wyniki zestawione zostały w tabeli 20.

Tabela 20. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z innymi uzależnieniami behawioralnymi (w opiniach rodziców).

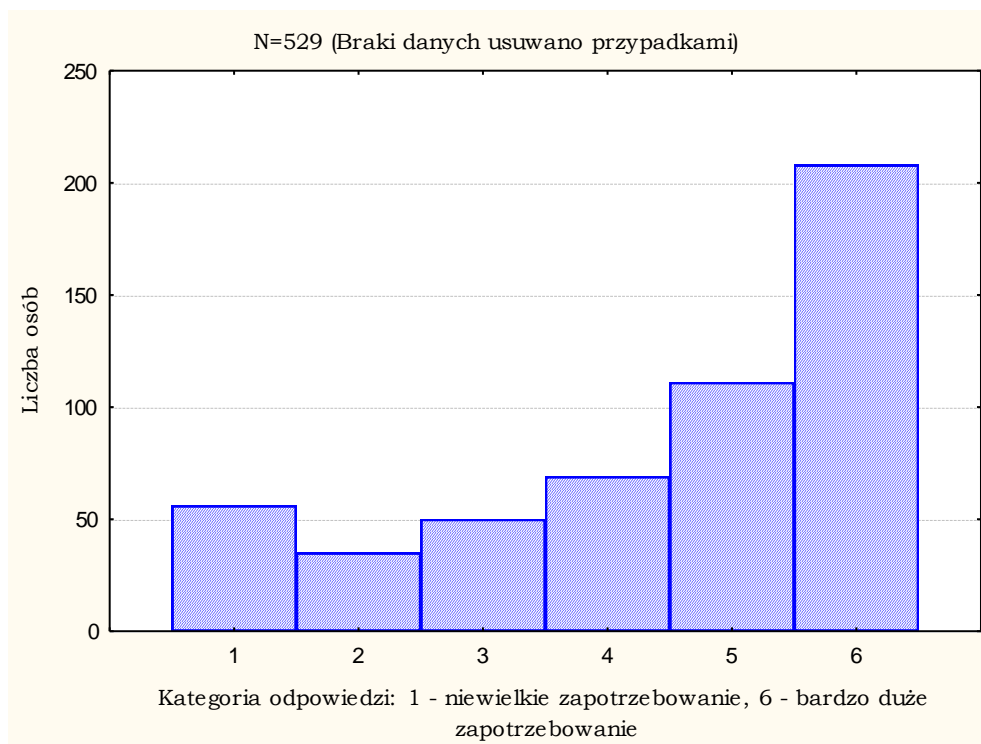
liczba respondentów (N)=529; średnia 4,45; odchylenie standardowe 1,70; liczba respondentów, którzy nie odpowiedzieli na pytanie (braki danych) 66				
Kategoria odpowiedzi		Liczba osób	[%}	Skumulowany [%}
1 – niewielkie zapotrzebowanie, 6 - bardzo duże zapotrzebowanie	1	56	10,59	10,59
	2	35	6,62	17,20
	3	50	9,45	26,65
	4	69	13,04	39,70
	5	111	20,98	60,68
	6	208	39,32	100,00

Spośród 529 rodziców uczniów, którzy odpowiedzieli na pytanie kwestionariusza, 39,32% zauważa bardzo duże zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z problemem uzależnień czynnościowych – wykres 20.

Zdecydowana większość respondentów (73,34%) swoje odpowiedzi ulokowała w górnej połowie skali (odpowiedzi 4-6). Zaledwie co dziesiąty badany (10,59%) jest przeciwnego zdania. Uważa, że aktualny poziom działań profilaktycznych w aspekcie uzależnień behawioralnych jest wystarczający, występuje na nie niewielkie zapotrzebowanie.

Średnie wyniki zapotrzebowania na działania z zakresu profilaktyki uzależnień czynnościowych okazały się bardzo wysokie – 4,45 (na skali 1-6). Są one dużo wyższe, niż w przypadku picia alkoholu (4,11), palenia tytoniu (4,09), hazardu (4,04), wyższe też niż te dotyczące używania narkotyków (4,37). Oznacza to, iż zapotrzebowanie na działania profilaktyczne ukierunkowane na zachowania ryzykowne związane z uzależnieniami behawioralnymi (nadużywanie komputera, Internetu, telefonu komórkowego) oceniane jest jako większe w porównaniu z wszystkimi pozostałymi rodzajami oddziaływań.

Wykres 20. Zapotrzebowanie na działania profilaktyczne związane z innymi uzależnieniami behawioralnymi (w opiniach rodziców).

Do powyższego bloku pytań, badani rodzice mogli dopisać uwagi jakościowe, komentarze:

- „edukacja seksualna !!!!!!!!!!!”;
- „większości nauczycielom, nie zależy na problemach uczniów i nie rozmawiają z nimi o takich rzeczach. Uważam, że główny problem to to, że w szkołach nie są prowadzone odpowiednie zajęcia, a jeśli uczn...”;
- „pokazanie skutków takich nadużyć, zwrócenie uwagi na konsekwencje w szerokiej perspektywie i skutki odroczone w czasie”;
- „uważam że należałoby szkolić dzieci i młodzież w zakresie seksualności i wychowania seksualnego ponieważ jak pokazują statystyki dzieci/młodzież niewiele wie w tym temacie, a często rodzice nie prowadz...”;
- „1 raz uczestniczyłam jako rodzic w takich zajęciach - było to gimnazjum”;
- „wiedza młodzieży jest bardzo niska w tych zakresach”;
- „nie jest potrzebne”;
- „należy tworzyć miłą i sympatyczną atmosferę aby młodzież czuła się bezpiecznie w swoim towarzystwie i chciała ze sobą przebywać a nie nakręcać „internetowe filmiki”, które nie miałyby racji”;
- „pornografii”;

3.3 Zapotrzebowanie na wsparcie w obszarze profilaktyki uzależnień

Badanych rodziców, w ostatniej części kwestionariusza pytano „z jakiego rodzaju wsparcia w obszarze profilaktyki uzależnień skorzystaliby, gdyby była taka możliwość? Zaproponowane i wylistowane rodzaje wsparcia miały charakter informacyjno – edukacyjny. Respondenci udzielali odpowiedzi na trzystopniowej skali ocen od 1 – niechętnie do 3 – bardzo chętnie.

Wśród zaproponowanych rodzajów wsparcia znalazły się:

- A. wsparcie edukacyjne: wiedza o substancjach, ich właściwościach, działaniu, konsekwencjach używania,
- B. wsparcie edukacyjne: rozumienie zachowań ryzykownych dzieci i młodzieży: motywy, mechanizmy, fazy rozwoju,
- C. wsparcie edukacyjne: współpraca ze szkołą w obszarze profilaktyczno - wychowawczym,
- D. wsparcie edukacyjne: wiedza o uzależnieniach behawioralnych: od komputera, Internetu, telefony komórkowego itp,
- E. wsparcie edukacyjne: budowanie satysfakcjonujących relacji z dzieckiem, prowadzenie rozmów na „trudne tematy”,
- F. wsparcie edukacyjne: jak reagować w sytuacji podejrzenia dziecka o używanie substancji psychoaktywnych,
- G. wsparcie edukacyjne: jak rozpoznać czy dziecko ma kontakt z substancjami psychoaktywnymi,
- H. wsparcie informacyjne dot. lokalnych instytucji i organizacji wraz z aktualnym opisem oferty pomocowej i danymi teleadresowymi,
- I. wsparcie polegające na umożliwieniu szybkiego, anonimowego konsultowania się z ekspertami w sytuacjach związanych z zach. ryzykownymi.

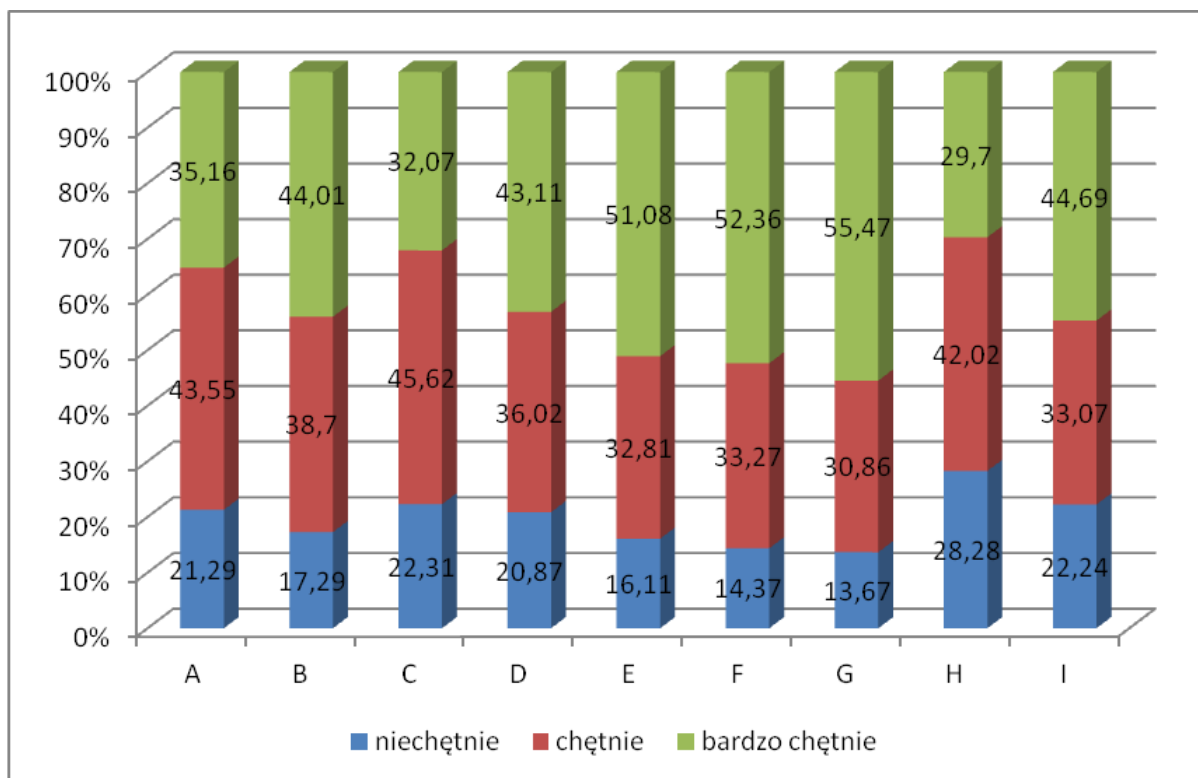
Tabela 21 zawiera zestawienie odpowiedzi oraz średnie uzyskanych wyników.

Tabela 21. Zapotrzebowanie na wsparcie szkoleniowe w obszarze profilaktyki uzależnień (w opiniach rodziców). [N = liczba respondentów]

	Rodzaj wsparcia	Kategoria odpowiedzi		
		niechętnie	chętnie	bardzo chętnie
A	edukacyjnego: wiedza o substancjach, ich właściwościach, działaniu, konsekwencjach używania	N=512; średnia 2,14		
		21,29	43,55	35,16
B	edukacyjnego: rozumienie zachowań ryzykownych dzieci i młodzieży: motywy, mechanizmy, fazy rozwoju	N=509; średnia 2,27		
		17,29	38,70	44,01
C	edukacyjnego: współpraca ze szkołą w obszarze profilaktyczno - wychowawczym	N=502; średnia 2,10		
		22,31	45,62	32,07
D	edukacyjnego: wiedza o uzależnieniach behawioralnych: od komputera, Internetu, telefony komórkowego itp.	N=508; średnia 2,22		
		20,87	36,02	43,11
E	edukacyjnego: budowanie satysfakcjonujących relacji z dzieckiem, prowadzenie rozmów na „trudne tematy”	N=509; średnia 2,35		
		16,11	32,81	51,08
F	edukacyjnego: jak reagować w sytuacji podejrzenia dziecka o używanie substancji psychoaktywnych	N=508; średnia 2,38		
		14,37	33,27	52,36
G	edukacyjnego: jak rozpoznać czy dziecko ma kontakt z substancjami psychoaktywnymi	N=512; średnia 2,41		
		13,67	30,86	55,47
H	informacji dot. lokalnych instytucji i organizacji wraz z aktualnym opisem oferty pomocowej i danymi teleadresowymi	N=495; średnia 2,01		
		28,28	42,02	29,70
I	możliwości szybkiego, anonimowego konsultowania się z ekspertami w sytuacjach związanych z zach. ryzykownymi	N=499; średnia 2,22		
		22,24	33,07	44,69

Graficzny rozkład odpowiedzi prezentuje wykres 21.

Wykres 21. Zapotrzebowanie rodziców na wsparcie w obszarze profilaktyki uzależnień – rozkład odpowiedzi (odsetki osób badanych).

Analiza uzyskanych wyników wskazuje, iż badani rodzice najchętniej skorzystaliby ze wsparcia edukacyjnego dotyczącego:

- umiejętności rozpoznawania czy dziecko ma kontakt z substancjami psychoaktywnymi,
- umiejętności reagowania w sytuacji podejrzewania dziecka o używanie substancji psychoaktywnych,
- rozumienia zachowań ryzykownych młodzieży - motywów, mechanizmów, faz rozwoju.

We wszystkich trzech powyższych przypadkach, ponad połowa badanych rodziców (tabela 21) zaznaczyła skrajne odpowiedzi (3), oznacza to, że bardzo chętnie skorzystaliby oni z takich form edukacyjnych, gdyby była taka możliwość. Jednocześnie przy tych samych kategoriach wsparcia (G, F, E), najmniejsze odsetki respondentów zaznaczyły odpowiedź „skorzystałbym niechętnie”.

Najmniejsze zainteresowanie formami informacyjno – edukacyjnymi dotyczyło tematów:

- lokalnych instytucji i organizacji wraz z aktualnym opisem oferty pomocowej i danymi teleadresowymi,
- współpracy ze szkołą w obszarze profilaktyczno - wychowawczym,
- wiedzy o substancjach, ich właściwościach, działaniu, konsekwencjach używania.

Osoby badane skorzystały z możliwości dodania informacji jakościowych. Pojawiły się zatem uwagi dotyczące zapotrzebowania rodziców na wsparcie w obszarze profilaktyki uzależnień:

- „filmy edukacyjne dla młodzieży”;
- „poradnictwo zawodowe w zakresie wyboru przyszłej szkoły średniej, zawodu, planów zawodowych”;
- „edukacyjnego, rozmowy ze specjalistami, szkolenia: nawiązywanie kontaktu z młodym człowiekiem, aby wyrwać go ze świata wirtualnego”;
- „edukacyjnego: jak radzić sobie z nastolatkiem w świetle zagrożenia uzależnienia od Internetu? Jak wyrobić w nastolatku zrównoważone nawyki dot. pracy z komputerem i Internetem?”;
- „informacja o sankcjach karnych przewidzianych w prawie za nadużywanie używek przez nieletnich jak i opiekunów”;
- „wiele więcej godzin z wychowania do życia w rodzinie, ponieważ uczniowie nie są wystarczająco przygotowani do życia dorosłego”;
- „spożywanie przez dziecko nadmiernych ilości leków w celu wywołania reakcji organizmu zbliżonej do objawów po zażyciu narkotyków - rodzaje leków, symptomy i objawy oraz sposoby reagowania”;
- „edukacyjna: agresja werbalna i nie werbalna stosowana między uczniami (poniżanie, szykanowanie, zastraszanie)”;
- „możliwość bezpośredniego i szybkiego konsultowania się z specjalistami terapeutami psycholodzy itp.”;
- „nie chcemy”;
- „wiedza na temat realnego działania, czyli co mogę zrobić w danej sytuacji dotyczącej każdego z wymienianych wyżej zagrożeń - jakich reakcji ze strony dziecka mogę się spodziewać i jak się wtedy zac...”;
- „warsztatowego: odgrywanie rodzic-dziecko zadanych przez specjalistę scenek; kompetentne omówienie, ocena i wskazówki dot. poprawnej reakcji/rozwiązania problemu itp.”.

4. Podsumowanie wyników badań

Celem realizowanych badań było oszacowanie aktualnych potrzeb w obszarze profilaktyki uzależnień. Starano się precyzyjnie odpowiedzieć na postawione pytania badawcze:

- Jak jest ogólne zapotrzebowanie na działania profilaktyczne dla uczniów, rodziców i kadry szkół?
- Jak jest zapotrzebowanie na specyficzne działania profilaktyczne dla różnych grup uczniów w zależności od nasilenia zachowań ryzykownych – profilaktyka uniwersalna, selektywna i wskazująca?
- Jak jest zapotrzebowanie na programy profilaktyczne dotyczące różnych zachowań ryzykownych – palenia tytoniu, używania alkoholu, używania narkotyków, hazardu i innych uzależnień czynnościowych?
- Z jakich rodzajów wsparcia w obszarze profilaktyki uzależnień korzystaliby chętnie przedstawiciele systemu oświaty i rodzice uczniów województwa opolskiego, gdyby była taka możliwość?

Przygotowując badanie potrzeb profilaktycznych stworzono dwa wzory kwestionariuszy ankiet wraz z instrukcjami dotyczącymi ich wypełniania. Z uwagi na istniejące możliwości techniczne, postanowiono przeprowadzić badania w wersji on-line, wykorzystując platformę www.eszkola.opolskie.pl. W badaniach wzięło udział łącznie 1071 respondentów, w tym 476 pracowników szkół województwa opolskiego oraz 595 rodziców uczniów.

Ogólne zapotrzebowanie na zajęcia profilaktyczne

Pierwszy blok pytań dotyczył oszacowania zapotrzebowania na działania z zakresu profilaktyki uzależnień kierowane do uczniów, ich rodziców i pracowników szkół.

Wyniki badań wskazują, iż pracownicy szkół widzą dużo mniejszą potrzebę osobistego brania udziału w działaniach profilaktycznych (zajęciach dotyczących uzależnień), niż kierowania takich działań do uczniów i ich rodziców. Zdaniem badanych, największe zapotrzebowanie dotyczy prowadzenia zajęć wobec rodziców uczniów, mniejsza potrzeba występuje wobec samej młodzieży szkolnej. Najmniejsze zainteresowanie dotyczy potrzeby realizacji działań profilaktycznych wobec samych pracowników szkół.

Badani rodzice widzą potrzebę realizacji zajęć dotyczących uzależnień dla swoich dzieci podobnie jak pracownicy szkół. Dużo mniejsze zapotrzebowanie ich zadaniem występuje w przypadku zajęć, których sami braliby udział.

Próbując interpretować uzyskane wyniki, można zauważyć, iż zarówno pracownicy szkół, jak i rodzice, zauważają sporą potrzebę realizacji działań z zakresu profilaktyki uzależnień. Jednak w przypadku, gdy zajęcia miałyby być kierowane do nich samych, zapotrzebowanie oceniane jest jako mniejsze. Z jakiegoś powodu badani widzą mniejszą potrzebę osobistego udziału w zajęciach profilaktycznych, niż realizowania takich zajęć w innych grupach odbiorców. Z jednej strony mogą uważać, że posiadają wystarczającą wiedzę i umiejętności w tym zakresie lub poziom aktualnych działań jest wystarczający, z drugiej mogą nie być przekonani, że udział w tego typu zajęciach jest pomocny w trudnych sytuacjach wychowawczych. Pewnych wskazówek mogą dostarczyć dane jakościowe – uwagi wpisywane przez badanych do kwestionariuszy. Poza wskazówkami dotyczącymi zawartości merytorycznej i jakości prowadzenia zajęć profilaktycznych - (działania profilaktyczne są potrzebne) „tak, ale na bardzo wysokim poziomie realizacji, przez wyspecjalizowane instytucje”, pojawiły się też jednostkowe wpisy: „takie zajęcia nic nie dają”, „może nie być ich w o ogóle”, „po co to komu”.

Niemniej jednak zdecydowana większość badanych rodziców i pracowników szkół potwierdziła zapotrzebowanie na zajęcia z zakresu profilaktyki uzależnień kierowane do uczniów.

Zapotrzebowanie na specyficzne działania profilaktyczne

Zapotrzebowanie na specyficzne działania profilaktyczne badane było tylko w opiniach pracowników szkół. Analizując uzyskane wyniki w tym bloku pytań, należy stwierdzić, iż badani wyraźnie różnicują zapotrzebowanie na działania profilaktyczne ze względu na nasilenie zachowań ryzykownych młodzieży. Najmniejsze, ich zdaniem, zapotrzebowanie dotyczy profilaktyki uniwersalnej, czyli działań kierowanych do niezdiagnozowanej populacji uczniów np. całych klas szkolnych. Zdecydowanie bardziej zasadne jest wdrażanie lub intensyfikacja działań o charakterze selektywnym i wskazującym, a więc oddziaływań kierowanych do osób i grup mających już doświadczenia z substancjami psychoaktywnymi lub będących w grupach wysokiego ryzyka.

Respondenci dopisali też uwagi jakościowe do tego bloku pytań, wskazujące na niepełną wiedzę dotyczącą możliwych form oddziaływań profilaktycznych w szkole: „nie mam do końca takiej wiedzy pkt b, c” (chodzi o profilaktykę selektywną i wskazującą), „nie mam zdania na temat profilaktyki wskazującej, bowiem nie miałam do czynienia z takowymi przypadkami”.

Zapotrzebowanie na tematyczne programy profilaktyczne

Pracowników szkół i rodziców proszono w badaniu o oszacowanie zapotrzebowania na programy profilaktyczne dotyczące różnych zagadnień: używania napojów alkoholowych, używania narkotyków, palenia tytoniu, hazardu (korzystanie z maszyn zarobkowych, zarobkowych, gier komputerowych on-line, zakładów bukmacherskich) i innych uzależnień czynnościowych (nadużywanie komputera, Internetu, telefonu komórkowego, itp.).

Ranking zapotrzebowania na różnego rodzaju tematyczne działania profilaktyczne jest bardzo podobny w obu grupach badanych. Zarówno pracownicy szkół, jak i rodzice uczniów, zgodnie twierdzą, iż największa potrzeba wdrażania lub intensyfikacji dotychczasowych działań profilaktycznych dotyczy obszaru uzależnień czynnościowych, głównie związanych z Internetem.

W rankingu zapotrzebowania na zajęcia profilaktyczne dla młodzieży szkolnej, na drugim miejscu badani wskazali działania prewencyjne związane z używaniem narkotyków. Rodzice, dużo wyraźniej niż pracownicy szkół, zaakcentowali potrzebę realizacji takich zajęć.

Nieco mniejsze zapotrzebowanie (w opiniach obu badanych grup) dotyczy zajęć profilaktycznych w obszarze zachowań ryzykownych związanych z piciem alkoholu i paleniem tytoniu. Najmniej istotne w opiniach badanych jest prowadzenie działań w zakresie profilaktyki związanej z hazardem.

Choć jak wspomniano, ranking zapotrzebowania na działania profilaktyczne dotyczące różnych zagadnień jest niemal identyczny w opiniach obu badanych grup, to analizując uzyskane wyniki, należy stwierdzić, iż rodzice w ogóle dostrzegają większą potrzebę realizacji zajęć wobec uczniów, niż pracownicy szkół.

Wśród uwag i komentarzy jakościowych, badani wskazywali na inne tematy, które ich zdaniem powinny być poruszane w ramach oddziaływań profilaktycznych wobec młodzieży szkolnej. Wyróżniły się tutaj dwa obszary tematyczne: edukacja seksualna i problem agresji rówieśniczej.

Zapotrzebowanie na wsparcie w obszarze profilaktyki uzależnień

Zarówno pracowników szkół, jak i rodziców uczniów, pytano o chęć skorzystania z różnych form wsparcia w obszarze profilaktyki uzależnień.

Badani pracownicy szkół najchętniej skorzystaliby z możliwości szybkiego, bezpośredniego konsultowania się z ekspertami w sytuacjach związanych

z zachowaniami ryzykownymi uczniów oraz ze wsparcia szkoleniowego dotyczącego umiejętności kontaktu z uczniem eksperymentującym z substancjami psychoaktywnymi. Na kolejnych pozycjach w rankingu tematów szkoleń znalazły się: procedury formalno – prawne reagowania w sytuacjach związanych z używaniem substancji przez uczniów, rozumienie zachowań ryzykownych młodzieży - motywy, mechanizmy, fazy rozwoju oraz współpraca z rodzicami w obszarze profilaktyczno – wychowawczym.

Najmniejsza liczba badanych pracowników szkół zainteresowana byłaby wsparciem w postaci otrzymania informacji dotyczących lokalnych instytucji i organizacji wraz z aktualnym opisem oferty i danymi teleadresowymi. W zakresie form szkoleniowych, najmniejsze zainteresowanie dotyczyło tematów: konstruowanie i realizacja szkolnego programu profilaktyki oraz skuteczność działań profilaktycznych, ewaluacja, dobór adekwatnych form i treści zajęć.

Badani rodzice uczniów najchętniej skorzystaliby ze wsparcia edukacyjnego dotyczącego: umiejętności rozpoznawania czy dziecko ma kontakt z substancjami psychoaktywnymi, umiejętności reagowania w sytuacji podejrzewania dziecka o używanie substancji psychoaktywnych oraz rozumienia zachowań ryzykownych młodzieży - motywów, mechanizmów, faz rozwoju.

W przypadku rodziców uczniów, najmniejsze zainteresowanie formami informacyjno – edukacyjnymi dotyczyło: informacji na temat lokalnych instytucji i organizacji wraz z aktualnym opisem oferty pomocowej i danymi teleadresowymi, współpracy ze szkołą w obszarze profilaktyczno - wychowawczym i wiedzy o substancjach, ich właściwościach, działaniu, konsekwencjach używania.

KWESTIONARIUSZ DLA WYCHOWAWCÓW/PEDAGOGÓW SZKOLNYCH**- diagnoza potrzeb w zakresie profilaktyki uzależnień**

Skuteczność oddziaływań profilaktyczno – wychowawczych, w dużej mierze zależy od ich adekwatności do potrzeb, doświadczeń i oczekiwań odbiorców.

W związku z powyższym, zwracamy się do Pani/Pana z prośbą o udzielenie odpowiedzi na kilka pytań dotyczących aktualnych potrzeb w obszarze profilaktyki uzależnień. Liczymy, iż wskazówki te pozwolą lepiej przygotowywać oferty szkoleniowe oraz oddziaływania profilaktyczne.

Odpowiadając na pytania należy wstawić znak „X” w kratce odpowiadającej Pani/Pana odpowiedzi. W przypadku chęci przekazania dodatkowych informacji bądź sugestii, prosimy o wpisanie ich w „uwagach”.

1. Jakie jest Pani/Pana zdaniem **ogólne zapotrzebowanie na działania profilaktyczne**:

(1 – poziom aktualnie wystarczający – niewielkie zapotrzebowanie,
6 - poziom zupełnie niewystarczający – bardzo duże zapotrzebowanie)

a) dla uczniów

1	2	3	4	5	6

b) dla rodziców uczniów

1	2	3	4	5	6

c) dla kadry szkół

1	2	3	4	5	6

Uwagi: .....

.....

.....

2. W przypadku młodzieży szkolnej, jakie jest Pani/Pana zdaniem zapotrzebowanie na **specyficzne działania profilaktyczne dla poszczególnych grup uczniów**:

(1 – poziom aktualnie wystarczający – niewielkie zapotrzebowanie, 6 - poziom zupełnie niewystarczający – bardzo duże zapotrzebowanie)

a) profilaktyka uniwersalna – kierowana do tzw. niezdiagnozowanej populacji np. do całych klas szkolnych, najczęściej prowadzona przez kadre szkoły lub zewnętrznych realizatorów na terenie szkoły.

1	2	3	4	5	6

b) profilaktyka selektywna – kierowana do tzw. grup wysokiego ryzyka np. do uczniów przejawiających symptomy zachowań ryzykownych, najczęściej prowadzona przez zewnętrznych realizatorów na terenie szkoły lub poza nią.

1	2	3	4	5	6

c) profilaktyka wskazująca – kierowana do osób mających już za sobą doświadczenia z substancjami psychoaktywnymi np. przyłapanych na używaniu tytoniu, alkoholu lub narkotyków, najczęściej prowadzona przez zewnętrznych realizatorów poza szkołą.

1	2	3	4	5	6

Uwagi:.....
.....
.....

3. W przypadku młodzieży szkolnej, jakie jest Pani/Pana zdaniem zapotrzebowanie na **programy profilaktyczne dotyczące poszczególnych zagadnień**:

(1 – poziom aktualnie wystarczający – niewielkie zapotrzebowanie, 6 - poziom zupełnie niewystarczający – bardzo duże zapotrzebowanie)

a) działania profilaktyczne ukierunkowane na zachowania ryzykowne związane z **używaniem napojów alkoholowych**

1	2	3	4	5	6

b) działania profilaktyczne ukierunkowane na zachowania ryzykowne związane z **używaniem narkotyków**

1	2	3	4	5	6

c) działania profilaktyczne ukierunkowane na zachowania ryzykowne związane z **używaniem tytoniu**

1	2	3	4	5	6

d) działania profilaktyczne ukierunkowane na zachowania ryzykowne związane z **hazardem** (korzystanie z maszyn zarobkowych, zarobkowych gier komputerowych on-line, zakładów bukmacherskich)

1	2	3	4	5	6

e) działania profilaktyczne ukierunkowane na zachowania ryzykowne związane z **innymi uzależnieniami behawioralnymi** (nadużywanie komputera, Internetu, telefonu, itp.)

1	2	3	4	5	6

Uwagi:.....
.....
.....

4. Z jakiego **rodzaju wsparcia w obszarze profilaktyki uzależnień** skorzystałaby Pani/skorzystałby Pan gdyby była taka możliwość: (1 – niechętnie, 3 – bardzo chętnie)

A	Szkoleniowego: wiedza o substancjach, ich właściwościach, działaniu, konsekwencjach używania.			
B	Szkoleniowego: rozumienie zachowań ryzykownych młodzieży - motywy, mechanizmy, fazy rozwoju.			
C	Szkoleniowego: współpraca z rodzicami w obszarze profilaktyczno – wychowawczym.			
D	Szkoleniowego: konstruowanie i realizacja szkolnego programu profilaktyki.			
E	Szkoleniowego: procedury formalno – prawne reagowania w sytuacjach związanych z używaniem substancji przez uczniów.			
F	Szkoleniowego: skuteczność działań profilaktycznych, ewaluacja, dobór adekwatnych form i treści zajęć.			
G	Szkoleniowego: umiejętności dot. kontaktu z uczniem eksperymentującym z substancjami psychoaktywnymi.			
H	Informacji o sprawdzonych, skutecznych, rekomendowanych programach profilaktycznych opartych o aktualne standardy jakości.			
I	Informacji o możliwości zewnętrznego finansowania programów profilaktycznych, współpracy z administracją publiczną.			
J	Informacji dot. lokalnych instytucji i organizacji wraz z aktualnym opisem oferty i danymi teleadresowymi.			
K	Możliwości szybkiego, bezpośredniego konsultowania się z ekspertami w sytuacjach związanych z zach. ryzykownymi uczniów.			
L	Inne:			
M	Inne:			

1 2 3

Dziękujemy za wypełnienie kwestionariusza

KWESTIONARIUSZ DLA RODZICÓW**- diagnoza potrzeb w zakresie profilaktyki uzależnień**

Profilaktyka uzależnień, biorąc pod uwagę rozwój niekorzystnych zjawisk społecznych, staje się coraz ważniejszym obszarem w wychowaniu dzieci i młodzieży. Skuteczność oddziaływań profilaktyczno – wychowawczych w dużej mierze zależy od ich adekwatności do potrzeb, doświadczeń i oczekiwań odbiorców.

W związku z powyższym, zwracamy się do Pani/Pana z prośbą o udzielenie odpowiedzi na kilka pytań. Liczymy, iż odpowiedzi te pozwolą lepiej przygotowywać oferty spotkań edukacyjnych dla rodziców oraz oddziaływania profilaktyczne dla uczniów.

Odpowiadając na pytania należy wstawić znak „X” w kratce odpowiadającej Pani/Pana odpowiedzi. W przypadku chęci przekazania dodatkowych informacji bądź sugestii, prosimy o wpisanie ich w „uwagach”.

1. Jakie jest Pani/Pana zdaniem **ogólne zapotrzebowanie na zajęcia dotyczące uzależnień:**

(1 – poziom aktualnie wystarczający – niewielkie zapotrzebowanie,
6 - poziom zupełnie niewystarczający – bardzo duże zapotrzebowanie)

a) prowadzone dla uczniów

1	2	3	4	5	6

b) prowadzone dla rodziców

1	2	3	4	5	6

Uwagi:.....

.....

.....

2. W przypadku młodzieży szkolnej, jakie jest Pani/Pana zdaniem zapotrzebowanie na **zajęcia profilaktyczne dotyczące poszczególnych zagadnień**:

(1 – poziom aktualnie wystarczający – niewielkie zapotrzebowanie, 6 - poziom zupełnie niewystarczający – bardzo duże zapotrzebowanie)

a) działania profilaktyczne ukierunkowane na zachowania ryzykowne związane z **używaniem napojów alkoholowych**

1	2	3	4	5	6

b) działania profilaktyczne ukierunkowane na zachowania ryzykowne związane z **używaniem narkotyków**

1	2	3	4	5	6

c) działania profilaktyczne ukierunkowane na zachowania ryzykowne związane z **używaniem tytoniu**

1	2	3	4	5	6

d) działania profilaktyczne ukierunkowane na zachowania ryzykowne związane z **hazardem** (korzystanie z maszyn zarobkowych, zarobkowych gier komputerowych on-line, zakładów bukmacherskich)

1	2	3	4	5	6

e) działania profilaktyczne ukierunkowane na zachowania ryzykowne związane z **innymi uzależnieniami behawioralnymi** (nadużywanie komputera, Internetu, telefonu, itp.)

1	2	3	4	5	6

Uwagi:.....
.....
.....

3. Z jakiego **rodzaju wsparcia** skorzystałaby Pani/skorzystałby Pan gdyby była taka możliwość:

(1 – niechętnie, 3 – bardzo chętnie)

A	edukacyjnego: wiedza o substancjach, ich właściwościach, działaniu, konsekwencjach używania			
B	edukacyjnego: rozumienie zachowań ryzykownych dzieci i młodzieży: motywy, mechanizmy, fazy rozwoju			
C	edukacyjnego: współpraca ze szkołą w obszarze profilaktyczno - wychowawczym			
D	edukacyjnego: wiedza o uzależnieniach behawioralnych: od komputera, Internetu, telefony komórkowego itp.			
E	edukacyjnego: budowanie satysfakcjonujących relacji z dzieckiem, prowadzenie rozmów na „trudne tematy”			
F	edukacyjnego: jak reagować w sytuacji podejrzenia dziecka o używanie substancji psychoaktywnych			
G	edukacyjnego: jak rozpoznać czy dziecko ma kontakt z substancjami psychoaktywnymi			
H	informacji dot. lokalnych instytucji i organizacji wraz z aktualnym opisem oferty pomocowej i danymi teleadresowymi			
I	możliwości szybkiego, anonimowego konsultowania się z ekspertami w sytuacjach związanych z zach. ryzykownymi dziecka			
J	inne:			
K	inne:			

1   2   3

Dziękujemy za wypełnienie kwestionariusza